
Diagnoza strategiczna

Miasta Hajnówka

Dokument sporządzony w procesie przygotowania wniosku: „Zielony Duch Aktywności. Hajnówka – Nowa Era Rozwoju” w ramach Polsko-Szwajcarskiego Programu Rozwoju Miast.

Realizacja i opracowanie:

Idenea Consulting sp. z o.o.
ul. M.C. Skłodowskiej 3 lok. 63
15-094 Białystok
www.idenea.pl

Kierownik opracowania:
Norbert Brzostowski

Wstęp

Niniejsza diagnoza została opracowana na potrzeby przygotowania wniosku: „Zielony Duch Aktywności. Hajnówka – Nowa Era Rozwoju.”, który złożono do dofinansowania w ramach Polsko-Szwajcarskiego Programu Rozwoju Miast. We wniosku zgłoszono do dofinansowania szereg działań związanych z rozwiązaniem kluczowych problemów miasta przy wykorzystaniu najważniejszych jego potencjałów. Wniosek ma wartość ponad 80,71 mln zł, z czego prawie 76,81 mln ma pochodzić ze środków Polsko-Szwajcarskiego Programu Rozwoju Miast.

We wniosku znajduje się synteza diagnozy, główne problemy i wyzwania oraz potencjały miasta wraz ze wskazaniem wybranych danych statystycznych i wyników badań. W niniejszej diagnozie znajduje się szerszy opis zjawisk społeczno-gospodarczych, opartych na danych statystycznych oraz wynikach badań.

Prace diagnostyczne, analityczne i badawcze trwały od lipca do grudnia 2024 roku, przy czym w pracach wykorzystano także wyniki badań z lat wcześniejszych. Badania i analizy objęły szeroki obszar zagadnień oraz liczne źródła danych. Raport został opracowany na podstawie trzech grup źródeł danych.

1. Dane wtórne: ogólnodostępne dane statystyczne, dostarczone przez gminę, informacje i dokumenty o charakterze strategicznym, analitycznym. Podstawowymi kryteriami ich wykorzystania były: merytoryczny związek z problematyką diagnozy oraz wiarygodność zawartych danych i wniosków. Były to m.in.:

- Strategia Rozwoju Miasta Hajnówka na lata 2016-2025,
- Ponadlokalna Strategia Rozwoju Gmin Powiatu Hajnowskiego i Powiatu Hajnowskiego na lata 2022-2030,
- Miejski Planu Adaptacji do zmian klimatu dla Miasta Hajnówka do roku 2030,
- Program Ochrony Środowiska dla Miasta Hajnówka na lata 2023-2030,
- inne.

2. Bazy danych:

- Bank Danych Lokalnych GUS (<https://bdl.stat.gov.pl/>),
- Monitor Rozwoju Lokalnego (<https://gminy.monitorrozwoju.pl/>,
<https://analizy.monitorrozwoju.pl/>),
- Polska w liczbach – statystyka w przyjaznej formie (<https://www.polskawliczbach.pl/>),
- Centrum Informatyczne Edukacji (<https://mapa.wyniki.edu.pl/>),
- Główny Urząd Geodezji i Kartografii (<https://www.geoportal.gov.pl/>),
- System Ewidencji Wypadków i Kolizji (<https://sewik.pl/>),
- Główny Inspektorat Ochrony Środowiska, CORINE Land Cover (<https://clc.gios.gov.pl/>),
- Bank Danych o Lasach (<https://www.bdl.lasy.gov.pl/>),
- Hydroportal (<https://wody.isok.gov.pl/>),
- Baza Azbestowa (<https://bazaazbestowa.gov.pl/>),
- Baza Danych BTSearch (<http://beta.btsearch.pl/>),

— Powiatowy Urząd Pracy w Hajnówce.

Dane zaprezentowano w układzie dynamicznym oraz porównawczym. Do porównania dla wybranych wskaźników przyjęto miasta podobne zgodnie z klasyfikacją gmin wg profesorów P. Śleszyńskiego i T. Komornickiego (Hajnówka jest gminą miejską typu „E – Miasta ośrodki wielofunkcyjne”)¹ oraz podziałem stosowanym przez Związek Miast Polskich w ramach prowadzonej bazy danych Monitora Rozwoju Lokalnego (<https://monitorrozwaju.pl>).

Okresem analizy objęto co do zasady 10 ostatnich lat, przy czym ze względu na dostępność niektórych danych, ostatni rok analizy to rok 2022 lub 2023. W przypadku części wybranych wskaźników zaprezentowano dłuższe lub krótsze okresy analizy ze względu na ich specyfikę lub dostępność danych.

Ponadto w diagnozie wykorzystano badania ilościowe przeprowadzone wśród mieszkańców Hajnówki oraz badania jakościowe (spotkania, debaty) przeprowadzone z różnymi grupami interesariuszy.

W ramach badań ilościowych przeprowadzono badania ankietowe:

- Badanie planów edukacyjnych i zawodowych młodzieży, zwane w dalszej części: „badaniami młodzieży” (badania zrealizowano w grudniu 2023 r. na próbie 95 (spośród całej populacji liczącej 197 uczniów ostatnich klas szkół ponadpodstawowych).
- Badanie ankietowe liderów opinii, zwane w dalszej części: „badaniami liderów” (badania zrealizowano we wrześniu 2024 r. na próbie 30 liderów opinii w 4 kategoriach: lider administracji (burmistrz, urzędnik, kierownik jednostki organizacyjnej miasta), lider gospodarki (przedsiębiorca, członek kierownictwa firmy, menadżer), lider sektora społecznego (lider organizacji społecznej, aktywista, społecznik), osoba indywidualna o dużym autorytecie/ oddziaływaniu na opinię lokalnej społeczności (dziennikarz, bloger, ksiądz itp.).
- Badanie przedsiębiorców, zwane w dalszej części: „badaniami przedsiębiorców” (badania zrealizowano we wrześniu 2024 r. na próbie 43 przedsiębiorców).
- Badania mieszkańców Hajnówki dotyczące propozycji działań we wniosku w ramach konkursu Polsko-Szwajcarski Program Rozwoju Miast, zwane dalej „badaniami mieszkańców” (badania zrealizowano w listopadzie 2024 r. na próbie 556 mieszkańców Hajnówki).

Raporty z w/w badań są dostępne wraz z niniejszą diagnozą na stronie projektu:

<https://www.hajnówka.pl/strona/gmina-miejska-hajnówka-projekty/5495-polsko-szwajcarski-program-rozwoju-miast-etap>.

¹ P. Śleszyński, T. Komornicki, Klasyfikacja funkcjonalna gmin Polski na potrzeby monitoringu planowania przestrzennego, Przegląd Geograficzny, 2016, 88, 4, s. 469-488.

Spis treści

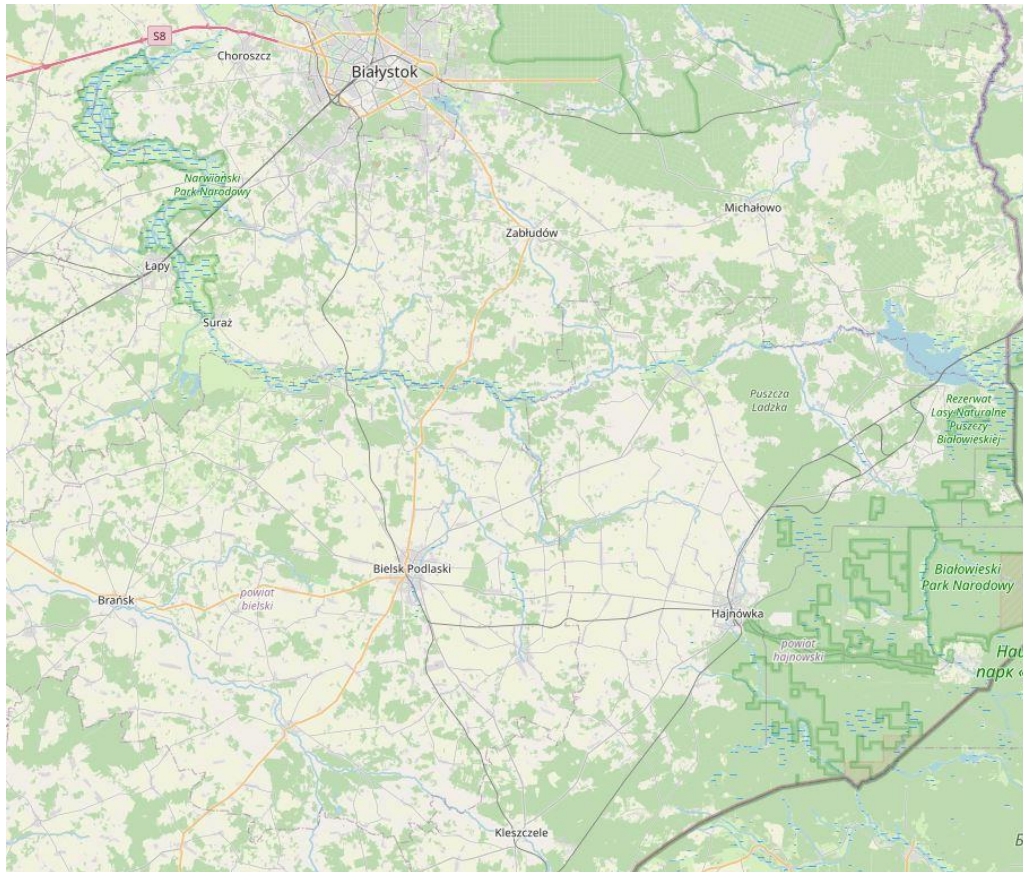
Wstęp.....	2
Sylwetka miasta.....	6
1. Środowisko i przestrzeń.....	8
1.1. Niedopasowana struktura przestrzenna miasta.....	9
1.2. Zmiany warunków klimatycznych w mieście	11
1.3. Obszary chronione i zieleń miejska.....	12
1.4. Jakość powietrza.....	17
1.5. Efektywność energetyczna budynków	18
1.6. Środowisko i przestrzeń w percepcji mieszkańców	19
1.7. Edukacja ekologiczna	21
1.8. Wzmacnianie wizerunku miasta jako proekologicznego ośrodka.....	21
2. Obszar społeczny	23
2.1. Demografia	23
2.2. Struktura wiekowa	25
2.3. Aktywność mieszkańców i organizacji pozarządowych	27
2.4. Pomoc społeczna	29
2.5. Opieka całodobowa	30
2.6. Osoby samotne	31
2.7. Osoby ze szczególnymi potrzebami	31
2.8. Opiekunowie osób niepełnosprawnych.....	32
2.9. Aspekty społeczne w świetle badań mieszkańców.....	32
2.10. Rekomendowane działania	33
3. Sfera gospodarcza	35
3.1. Aktywność gospodarcza	37
3.2. Gospodarka i przedsiębiorczość w percepcji mieszkańców	46

3.3. Potrzeby i wyzwania w sferze gospodarczej	47
4. Bezpieczeństwo.....	49
4.1. Ogólny poziom bezpieczeństwa	49
4.2. Monitoring miejski	52
4.3. Sytuacja na granicy.....	52
4.4. Konsultacje z policją	53
4.5. Bezpieczeństwo w percepcji mieszkańców	53
4.6. Poprawa bezpieczeństwa	54
5. Podsumowanie: problemy i potencjały miasta.....	56
Spis tabel	58
Spis wykresów.....	58

Sylwetka miasta

Hajnówka położona jest w północno-wschodniej części Polski, we wschodniej części województwa podlaskiego w powiecie hajnowskim. Hajnówka oddalona jest od stolicy województwa – Białegostoku o ok. 60 km, od Warszawy – o ok. 185 km w linii prostej i o ok. 235 km mierząc drogami krajowymi. Miasto jest zlokalizowane w pobliżu Puszczy Białowieskiej i granicy z Białorusią.

Rysunek 1. Położenie miasta

Źródło: <https://www.openstreetmap.org>.

Miasto Hajnówka stanowi siedzibę władz miasta, gminy wiejskiej Hajnówka oraz Starostwa Powiatowego. Na rozwój Hajnówki silny wpływ ma historia miasta przemysłowego związana z przetwarzaniem drewna, peryferyjne położenie w kraju w sąsiedztwie granicy z Białorusią, lokalizacja w pobliżu Puszczy Białowieskiej i wielokulturowość.

Według danych GUS w Hajnówce w 2023 roku mieszkało 18 976 mieszkańców, co przełożyło się na gęstość zaludnienia na poziomie 891 osób na 1 km².

Zgodnie z klasyfikacją gmin wg profesorów: P. Śleszyńskiego i T. Komornickiego, Hajnówka jest gminą miejską typu „E – Miasta ośrodki wielofunkcyjne”.²

Zgodnie z Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030)³:

- miasto Hajnówka posiada statusu gminy zagrożonej trwałą marginalizacją wg Zaktualizowanej listy gmin zagrożonych trwałą marginalizacją na potrzeby programowania 2021 – 2027,
- miasto znajduje się na liście 139 miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze; w okresie analizy 2008-2018 zostało zdefiniowane jako miasto stagnujące (umiarkowane powiększanie niekorzystnego dystansu, zła sytuacja społeczno-gospodarcza); oznacza to poprawę sytuacji bowiem w okresie analizy 2004-2014 zostało zdefiniowane jako miasto kryzysowe (silne powiększanie niekorzystanego dystansu, zła sytuacja społeczno-gospodarcza).

W Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030 (SRWP 2030) wyznaczono tzw. obszary strategicznej interwencji (OSI), czyli obszary istotne z punktu widzenia priorytetów polityki rozwoju województwa. OSI to obszar o zidentyfikowanych lub potencjalnych powiązaniach funkcjonalnych lub o szczególnych warunkach społecznych, gospodarczych lub przestrzennych, decydujących o występowaniu barier rozwoju lub trwałych, możliwych do aktywowania, potencjałów rozwojowych, do którego kierowana jest interwencja publiczna łącząca inwestycje finansowane z różnych źródeł, w tym w szczególności gospodarcze, infrastrukturalne i w zasoby ludzkie, lub rozwiązania regulacyjne.

Miasto Hajnówka należy do OSI wyznaczonego w SRWP 2030: OSI „Miasta powiatowe”, przy czym należy podkreślić, że wszystkie miasta powiatowe (powiatów ziemskich) w województwie są ujęte w tym OSI.

Miasto Hajnówka należy także do OSI: „Miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze”. W SRWP 2030 zidentyfikowano 7 takich miast: Hajnówka, Zambrów, Augustów, Łomża, Grajewo, Sokółka i Bielsk Podlaski.

² P. Śleszyński, T. Komornicki, Klasyfikacja funkcjonalna gmin Polski na potrzeby monitoringu planowania przestrzennego, Przegląd Geograficzny, 2016, 88, 4, s. 469-488.

³ <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/krajowa-strategia-rozwoju-regionalnego>

1. Środowisko i przestrzeń

Hajnówka to miasto o unikalnym położeniu i potencjale, które łączy bogatą kulturę regionu Puszczy Białowieskiej z wyjątkowymi walorami przyrodniczymi. Bliskość jednej z ostatnich pierwotnych puszczy w Europie sprawia, że Hajnówka jest miejscem o niezwykłym charakterze, kojarzonym z symbolami puszczańskimi takimi jak żubr, dąb oraz z tradycjami kulinarnymi i rękodzielniczymi. Miasto niestety pozostaje w cieniu turystycznej popularności Białowieży.

Hajnówka stoi obecnie przed koniecznością redefinicji swojej roli w regionie. Kluczowym wyzwaniem jest przekształcenie miasta z ośrodka przemysłowego w nowoczesne centrum kulturalno-turystyczne, które w pełni wykorzysta swoje położenie i zasoby. Oznacza to konieczność harmonijnego powiązania przestrzeni miejskiej z Puszczą Białowieską, tworzenia nowych miejsc spotkań i aktywności dla mieszkańców, a także rozwój infrastruktury, która zachęci turystów do przyjazdu i do dłuższego pobytu. Takie działania mogą stać się podstawą do budowy nowoczesnej marki miasta, opartej na synergii natury, kultury i turystyki, przynosząc korzyści zarówno ekonomiczne, jak i społeczne.

Hajnówka, pomimo bliskości Puszczy Białowieskiej i otaczających ją terenów zielonych, zmagają się z wyzwaniem w zakresie budowania świadomości ekologicznej. Bliskość natury przez lata kształtowała postawy społeczne, które nie w pełni dostrzegają potrzebę działań proekologicznych. Miasto, mając potencjał unikalnego położenia, powinno być wzorem dbałości o przyrodę i zrównoważony rozwój.

Budowanie wizerunku Hajnówki jako miasta zaangażowanego w ochronę środowiska i zrównoważony rozwój jest kluczowym elementem strategii rozwoju lokalnego. Dzięki unikalnemu położeniu w pobliżu Puszczy Białowieskiej, wpisanej na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO, Hajnówka posiada wyjątkowy potencjał, aby stać się wzorem działań proekologicznych w regionie i poza nim.

Cała powierzchnia miasta jest objęta obowiązującymi planami zagospodarowania przestrzennego i jest to wyjątkowy wynik szczególnie w województwie podlaskim. Ponadto Miasto Hajnówka pod koniec 2023 r. zorganizowało konkurs na opracowanie koncepcji Nowego Centrum Hajnówki. Projekty docelowo mają posłużyć do dalszej dyskusji na temat wyglądu i funkcji centrum miasta oraz do sformułowania wytycznych do stworzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

Miasto boryka się z problemami strukturalnymi: rozproszone funkcje miejskie, nieczytelna przestrzeń, mało miejsc reprezentacyjnych i społecznego centrum. Dodatkowo miasto cechuje: niski udział powierzchni obszarów cennych przyrodniczo prawnie chronionych – 1,3% (średnia dla miast podobnych – 9,3%); lesistość – 4,1% (średnia dla miast podobnych – 11,8%); udział powierzchni parków, zieleńców i terenów zieleni osiedlowej – 1,1% (średnia dla miast podobnych – 2,5%). Wskazuje to na niską dostępność terenów zieleni, także pod kątem działań rekreacyjnych i edukacyjnych, co ogranicza możliwości spędzania wolnego czasu oraz integracji społecznej. Brak odpowiednich programów edukacyjnych skutkuje niewystarczającą wiedzą mieszkańców na temat ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju.

Budowanie synergii między miastem a Puszczą poprzez rewitalizację przestrzeni zielonych, tworzenie nowych atrakcji przyrodniczo-edukacyjnych oraz promowanie lokalnej kultury i

produktów, pozwoli Hajnówce na budowanie wizerunku centrum rozwoju Puszczy Białowieskiej. Bezpośrednie sąsiedztwo unikalnego obiektu UNESCO stwarza możliwości rozwoju turystyki ekologicznej i edukacji przyrodniczej. Bogata tradycja i kultura regionu mogą stanowić podstawę dla działań integrujących społeczność oraz promujących lokalne produkty i usługi.

1.1. Niedopasowana struktura przestrzenna miasta

Dużym i aktualnym wyzwaniem jest przekształcenie miasta z ośrodka przemysłowego w nowoczesne centrum kulturalno-turystyczne. Hajnówka jako miasto przemysłowe rozbudowywała się wokół zakładów pracy. Układ przestrzenny niewystarczająco uwzględniał potrzeby mieszkańców związane z centrum jako miejscem reprezentacyjnym integrującym społeczność lokalną i przyciągającym turystów.

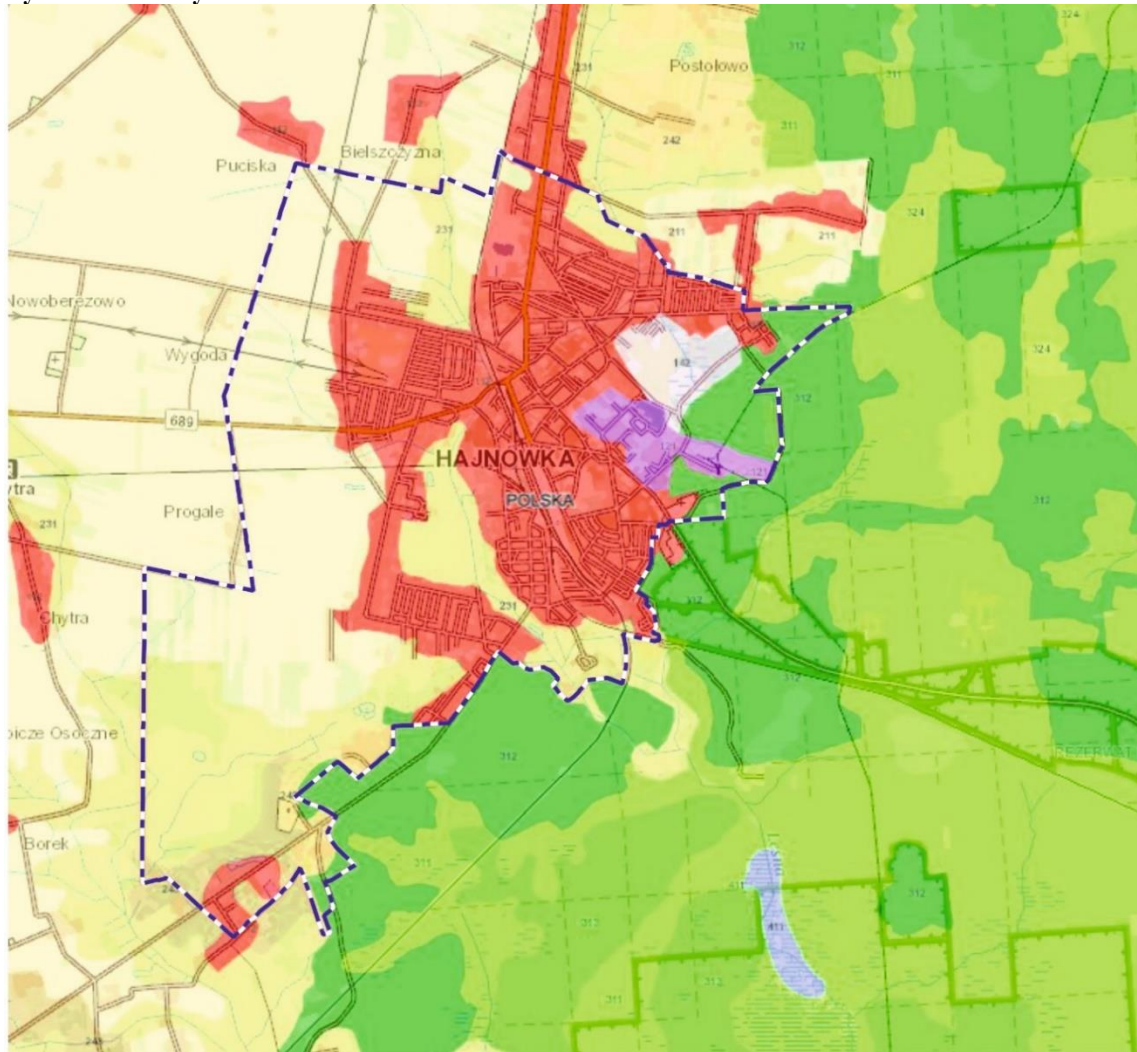
Wprawdzie obecnie Hajnówka posiada studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz całe terytorium objęte miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego i jest to odpowiedzialne podejście władz do planowania przestrzennego dające nadzieję na zmiany. Jednak niedostatecznie uwzględnione zostały uwarunkowania oraz konieczność radykalnej zmiany profilu miasta. Za mały akcent został postawiony na synergię rozwoju miasta z Puszczą i powiązanie z terenami cennymi przyrodniczo.

Ponadto struktura przestrzenna nie została podzielona w sposób wystarczająco czytelny na strefy funkcjonalne i nie nadąża za zmianami jakie zachodzą w czasie. Brakuje miejsc integracji oraz parkingów szczególnie w punktach gdzie organizowane są wydarzenia, gdzie następuje kumulacja pojazdów turystów, interesantów itp.

Ponadto w jednym budynku znajduje się siedziba trzech jednostek administracyjnych: miasta, gminy oraz powiatu. Budynek nie jest dostosowany do potrzeb osób z niepełnosprawnością. Dzielenie go przez trzy JST rodzi problemy organizacyjne, zaburza współpracę i jest wyjątkowo niekomfortowe dla pracowników oraz interesantów. Ujmuje prestiżowi obiektowi, który powinien być miejscem reprezentacyjnym i wzorcowym.

Na poniższej mapie przedstawiono sposób użytkowania ziemi na terenie Hajnówki i w okolicy. Pokrycie terenu w mieście to głównie luźna zabudowa miejska, w części wschodniej – tereny sportowe i wypoczynkowe i strefa przemysłowa lub handlowa. Część zachodnia miasta oraz północno-zachodnia to głównie teren gruntów ornych poza zasięgiem urządzeń nawadniających, skrajne fragmenty na południowym zachodzie oraz na północy i południu sąsiadujące z zabudową miejską to łąki i pastwiska. Obszar przy wschodniej granicy miasta zajmują lasy iglaste.

Rysunek 2. Pokrycie terenu - Corine Land Cover 2018

Legenda:

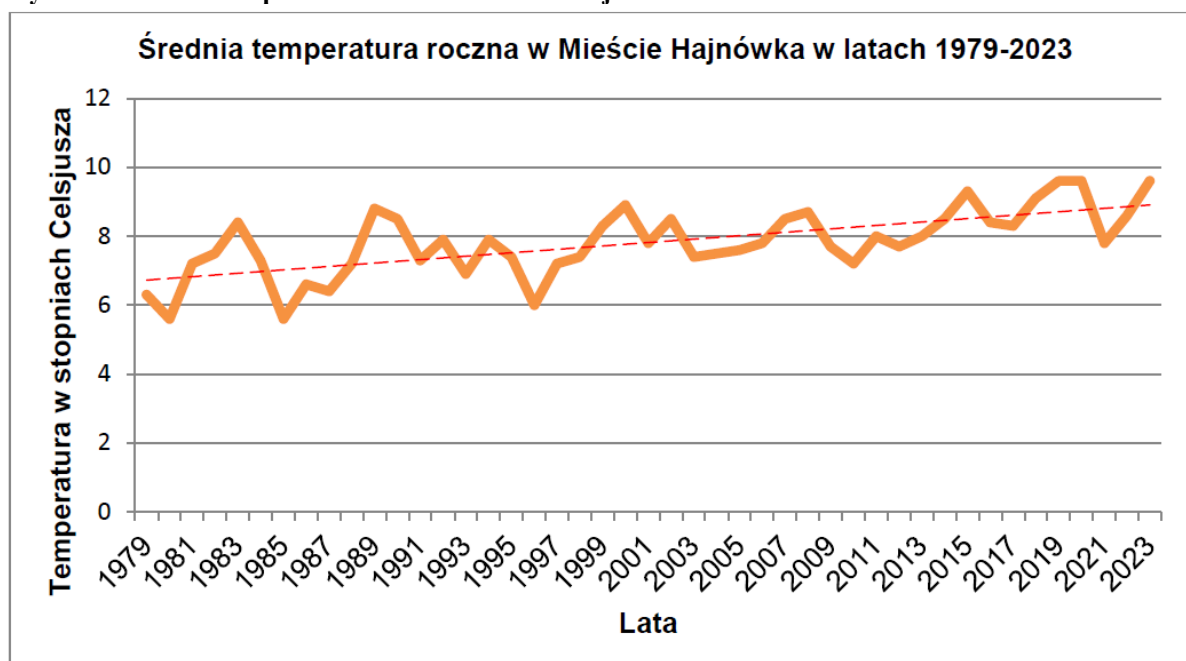
■ 111 Zabudowa miejska zwarta	■ 311 Lasy liś ciaste
■ 112 Zabudowa miejska luźna	■ 312 Lasy iglaste
■ 121 Strefy przemysłowe lub handlowe	■ 313 Lasy mieszane
■ 122 Tereny komunikacyjne i związane z komunikacją drogową i kolejową	■ 321 Murawy i pastwiska naturalne
■ 123 Porty	■ 322 Wrzosowiska i zakrzaczenia
■ 124 Lotniska	■ 324 Lasy i roślinność krzewiasta w stanie zmian
■ 131 Miejsca eksploatacji odkrywkowej	■ 331 Plaże wydmy, piaski
■ 132 Zwałowiska i haldy	■ 332 Odsłonięte skały
■ 133 Budowy	■ 333 Roślinność rozproszona
■ 141 Tereny zielone	■ 334 Pogorzeliska
■ 142 Tereny sportowe i wypoczynkowe	■ 411 Bagna śródładowe
■ 211 Grunty ome poza zasięgiem urządzeń nawadniających	■ 412 Torfowiska
■ 222 Sady i plantacje	■ 511 Cieki
■ 231 Łąki, pastwiska	■ 512 Zbiorniki wodne
■ 242 Złożone systemy upraw i działek	
■ 243 Tereny głównie zajęte przez rolnictwo z dużym udziałem roślinności naturalnej	

Źródło: Geoportal

1.2. Zmiany warunków klimatycznych w mieście

Na przestrzeni lat 1979-2023 w Hajnówce zaobserwowano wyraźny trend wzrostu średnich rocznych temperatur. W początkowych latach analizowanego okresu średnie roczne temperatury wahały się w przedziale 6-8°C, czyli w zakresie chłodniejszego klimatu. Od 2015 roku średnie temperatury roczne wzrosły i oscylują w granicach 9,3–9,6°C, z wyjątkiem roku 2021, kiedy odnotowano znaczący spadek do 7,8°C. Linia trendu na wykresie wskazuje na systematyczny wzrost temperatury w ciągu analizowanych 44 lat.

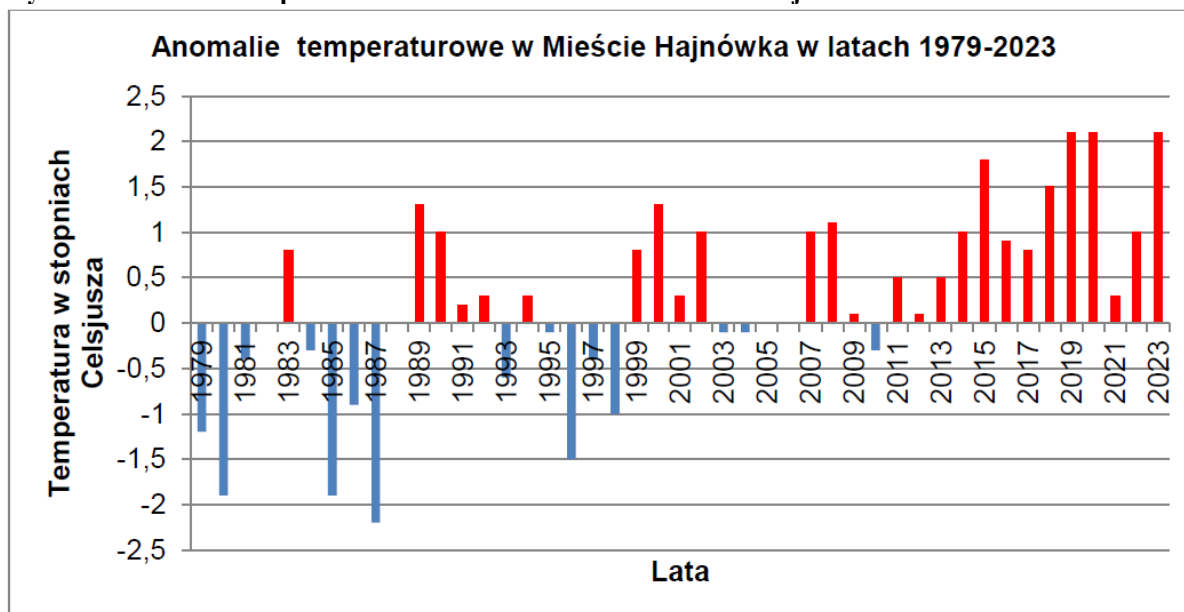
Wykres 1. Średnia temperatura roczna w mieście Hajnówka w latach 1979-2023 oraz linia trendu

Źródło: Miejski Planu Adaptacji do zmian klimatu dla Miasta Hajnówka do roku 2030 ”opracowanie własne na podstawie danych z https://www.meteoblue.com/pl/climate-change/hajn%3b3wka_polska_771158 [dostęp na dzień 2024-05-23]”

Na poniższym wykresie wyraźnie widoczna jest zmiana trendu w anomaliach temperaturowych na przestrzeni lat. W okresie od 1979 do około 1998 roku dominowały ujemne anomalie temperaturowe, z nielicznymi wyjątkami, gdy temperatura przekraczała średnią, jak w latach 1983, 1989 i 1990. Od końca lat 90. XX wieku zaczyna się zauważalny trend wzrostowy w kierunku dodatnich anomalii temperaturowych. Po 2007 roku lata z dodatnimi anomaliami stały się zdecydowanie bardziej powszechne, z wyjątkiem roku 2010, w którym temperatura spadła poniżej średniej. Najbardziej wyraźne dodatnie anomalie zaobserwowano w latach 2019, 2020 i 2023, kiedy temperatury przekraczały 2°C od średniej.

Wykres 2. Anomalie temperaturowe w latach 1979-2023 w mieście Hajnówka

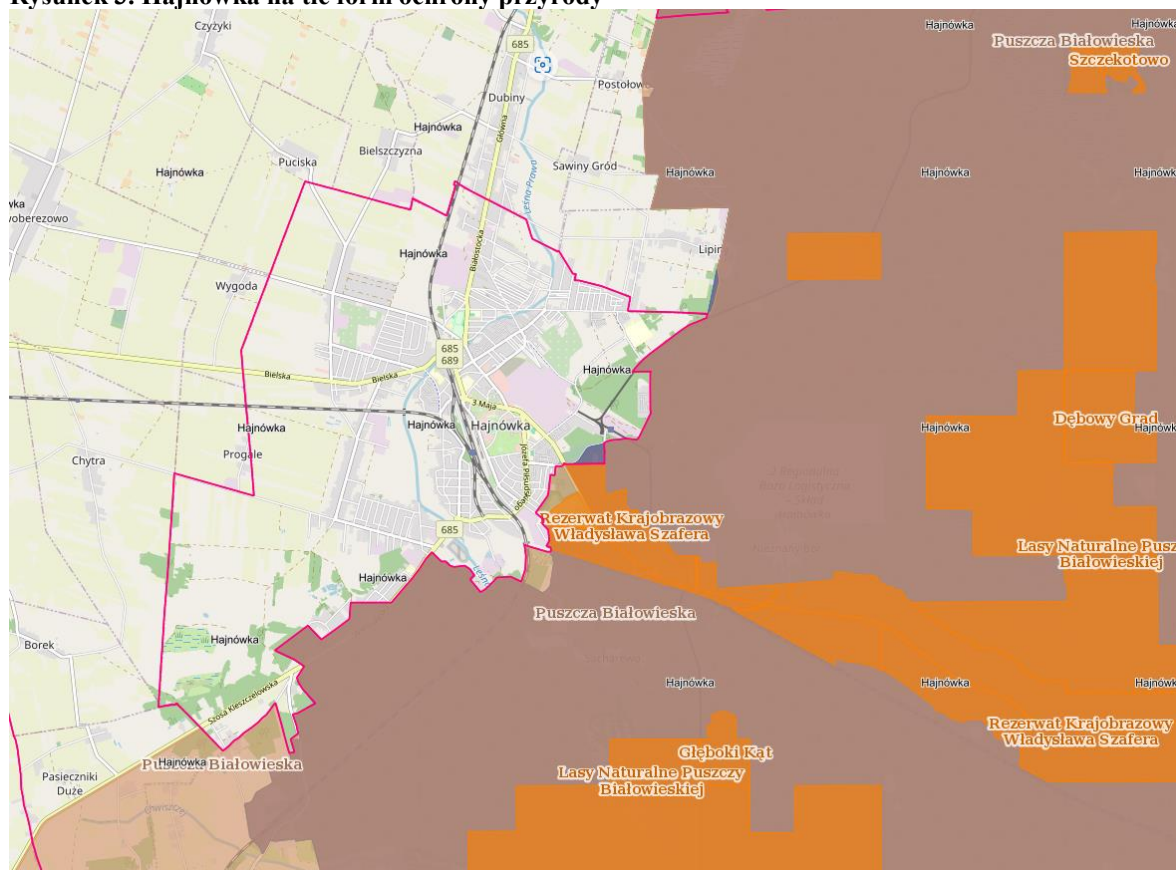
Źródło: Miejski Planu Adaptacji do zmian klimatu dla Miasta Hajnówka do roku 2030 ”opracowanie własne na podstawie danych z https://www.meteoblue.com/pl/climate-change/hajn%c3%b3wka_polska_771158 [dostęp na dzień 2024-05-23]”

Powyższe dane potwierdzają długoterminowy trend ocieplenia klimatu w Hajnówce. Jest to zjawisko spójne z globalnymi obserwacjami wskazującymi na wzrost średnich temperatur w skali świata.

1.3. Obszary chronione i zieleń miejska

Hajnówka położona jest na skraju Puszczy Białowieskiej. Południowo-wschodnia granica miasta przebiega wzdłuż granicy puszczy, a w bliskim jego sąsiedztwie znajdują się rezerwaty, Białowieski Park Narodowy, Obszar Chronionego Krajobrazu „Puszcza Białowieska” oraz obszary Natura 2000.

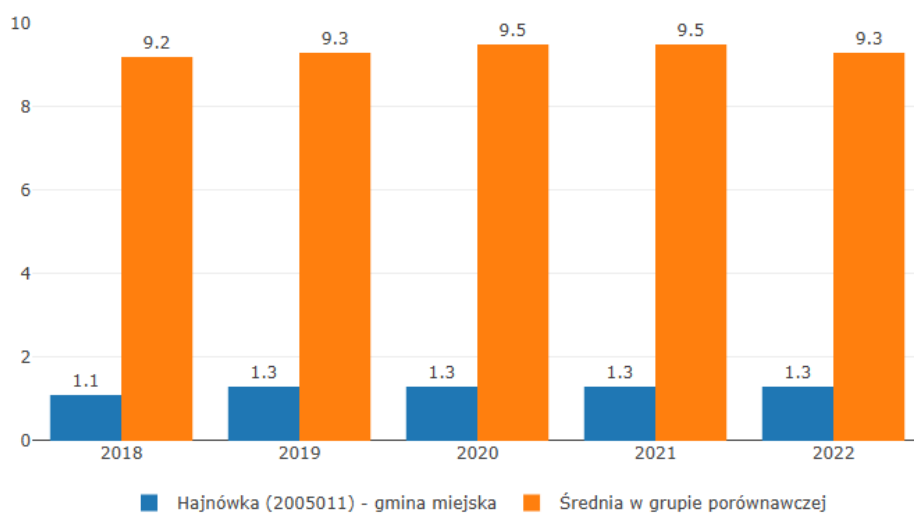
Rysunek 3. Hajnówka na tle form ochrony przyrody

Źródło: [Geoserwis GDOŚ](http://Geoserwis.GDOŚ)

W samym mieście znajdują się dwa niewielkie fragmenty obszarów Natura 2000. Wyznaczono również 54 pomniki przyrody, są to głównie dęby szypułkowe.

Wykres 3. Udział powierzchni obszarów cennych przyrodniczo prawnie chronionych w powierzchni JST

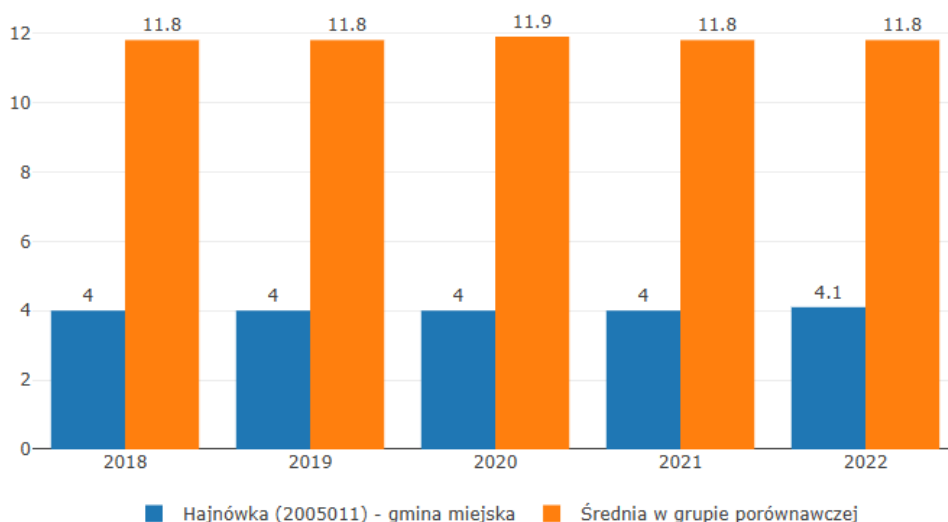

Źródło: gminy.monitorrozwoju.pl

W latach 2019–2022 udział powierzchni obszarów cennych przyrodniczo w Hajnówce wynosił 1,3%. Średnia dla grupy porównawczej wzrosła z 9,2% w 2018 roku do 9,3% w 2022 roku. Różnica pomiędzy Hajnówką a grupą porównawczą wynosi około 8 punktów procentowych.

Hajnówka charakteryzuje się bardzo niskim udziałem obszarów cennych przyrodniczo w porównaniu do średniej w grupie porównawczej. Średnia w grupie porównawczej jest siedmiokrotnie wyższa, niż w Hajnówce. Tak niski udział obszarów chronionych może wpływać negatywnie na bioróżnorodność, zdolność miasta do ochrony środowiska naturalnego oraz na rozwój turystyki przyrodniczej.

Wykres 4. Udział powierzchni lasów w ogólnej powierzchni JST

Źródło: gminy.monitorrozwoju.pl

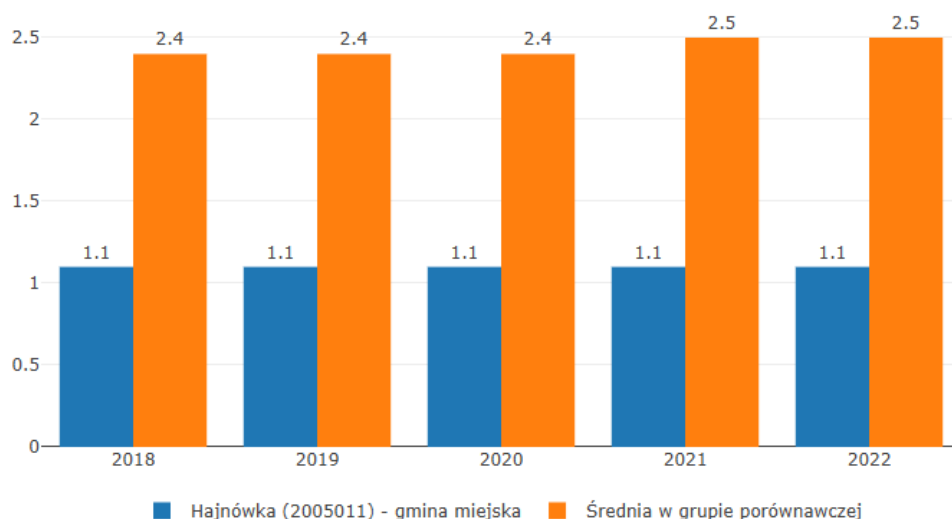
Udział powierzchni lasów w Hajnówce utrzymywał się na poziomie 4% w latach 2018–2021, z niewielkim wzrostem do 4,1% w 2022 roku. Wskaźnik dla grupy porównawczej wynosił 11,8% w latach 2018–2019, wzrósł nieznacznie do 11,9% w 2020 roku, a następnie powrócił do 11,8% w latach 2021–2022. Udział lasów w Hajnówce jest około trzykrotnie niższy niż średnia w grupie porównawczej.

Powierzchnia lasów w Hajnówce jest relatywnie niewielka w porównaniu do średniej w grupie porównawczej. Niski udział lasów może ograniczać korzyści wynikające z ich dostępności, takie jak poprawa jakości powietrza, zwiększenie bioróżnorodności, możliwość izolacji od uciążliwych usług, przemysłu, ruchu kołowego oraz możliwość retencji wody i walory rekreacyjne.

Zieleń miejska odgrywa kluczową rolę w kształtowaniu przyjaznego środowiska w miastach. To dzięki niej obszary zabudowane stają się bardziej przyjazne dla mieszkańców, wzbogacana jest różnorodność biologiczna, zieleń chroni przed powstawaniem wysp ciepła, poprawia jakość powietrza i chroni przed hałasem.

Niedostatek terenów zielonych w przestrzeni miejskiej skutkuje ograniczeniem dostępu do miejsc rekreacyjnych, zmniejszeniem przestrzeni życiowej roślin i zwierząt oraz pogorszeniem jakości powietrza i mikroklimatu.

Wykres 5. Udział powierzchni parków, zieleńców i terenów zieleni osiedlowej w powierzchni gminy

Źródło: gminy.monitorrozwoju.pl

W latach 2018–2022 udział terenów zielonych w Hajnówce wyniósł 1,1% całkowitej powierzchni. Brak wzrostu w tym zakresie wskazuje na stagnację w rozwoju zieleni miejskiej. Średnia w grupie porównawczej wynosiła 2,4% w latach 2018–2020 oraz wzrosła do 2,5% w 2021 i 2022 roku. Wskaźnik dla Hajnówki jest ponad dwukrotnie niższy niż średnia w grupie porównawczej.

Hajnówka ma stosunkowo niski udział terenów zielonych, co jest znacznie poniżej średniego poziomu dla porównywalnych gmin. Oznacza to ograniczoną dostępność parków, zieleńców i terenów zieleni osiedlowej dla mieszkańców. Niski udział zieleni miejskiej może negatywnie wpływać na jakość życia mieszkańców, w tym na ich zdrowie, samopoczucie oraz dostęp do terenów rekreacyjnych. Może także ograniczać bioróżnorodność oraz zdolność zieleni do regulacji temperatury i oczyszczania powietrza.

Niski poziom terenów zielonych negatywnie wpływa na bioróżnorodność, ponieważ są one kluczowe dla utrzymania równowagi ekosystemów oraz stanowią naturalne siedlisko dla wielu gatunków roślin i zwierząt. Ograniczenie tych terenów prowadzi do zmniejszenia liczby gatunków, które mogą tam występować. Ponadto, zieleń miejska odgrywa istotną rolę w regulacji klimatu, ograniczaniu zanieczyszczeń powietrza, ochronie gleby, redukcji hałasu oraz poprawie jakości powietrza, co jest szczególnie ważne w zurbanizowanych obszarach o wysokim poziomie zanieczyszczeń.

Tereny zielone mają również ogromne znaczenie dla zdrowia psychicznego i dobrego samopoczucia mieszkańców, umożliwiając relaks i odpoczynek od codziennych obowiązków. Zwiększenie ich powierzchni w miastach wpływa korzystnie zarówno na jakość życia mieszkańców, jak i ochronę bioróżnorodności. Dlatego kluczowe jest podejmowanie działań na rzecz rozwoju zieleni miejskiej, aby zapewnić odpowiednie warunki dla ekosystemów oraz dobrostan ludzi.

W okresie grzewczym w mieście Hajnówka dochodzi do przekroczeń norm jakości powietrza. Głównymi źródłami zanieczyszczenia powietrza w mieście są emisje komunikacyjne oraz niska emisja, pochodząca m.in. z pieców opalanych węglem. Zwiększenie i uporządkowanie terenów zielonych może skutecznie przyczynić się do redukcji zanieczyszczeń, ponieważ drzewa i rośliny pochłaniają szkodliwe substancje oraz produkują tlen, poprawiając tym samym jakość powietrza.

Według Narodowego Centrum Edukacji Żywnościowej od 50% do 70% dorosłych w Polsce zmaga się z problemami zdrowotnymi wynikającymi z braku ruchu i siedzącego trybu życia. W mieście dostęp do terenów zielonych i miejsc wypoczynku jest ograniczony, a przestrzenie publiczne często pozostają zaniedbane, zarośnięte i trudno dostępne dla mieszkańców. Tereny zielone i miejsca rekreacji odgrywają kluczową rolę w promowaniu aktywnego stylu życia, zapewniając przestrzeń do uprawiania sportu i relaksu, co korzystnie wpływa na zdrowie fizyczne i psychiczne mieszkańców. Kontakt z naturą pomaga redukować stres i poprawia samopoczucie. Są szczególnie ważne dla dzieci, które poprzez zabawę na świeżym powietrzu rozwijają zdolności motoryczne, oraz dla seniorów, którzy potrzebują spokojnych miejsc na spacer i odpoczynek. Tworzenie i rozwój takich przestrzeni jest niezbędne dla poprawy jakości życia mieszkańców w każdym wieku.

W okresie letnim, w centrach miast temperatura bywa znacznie wyższa niż na terenach poza nimi, co jest wynikiem zjawiska znanego jako "miejska wyspa ciepła". Zieleń miejska oraz nowe nasadzenia pomagają łagodzić ten efekt, regulując temperaturę i wilgotność powietrza, co pozytywnie wpływa na mikroklimat i warunki życia w mieście.

Hałas stanowi poważny problem nawet w małych miejscowościach, ponieważ może negatywnie wpływać na zdrowie i jakość życia mieszkańców. W Hajnówce głównym źródłem hałasu jest ruch komunikacyjny. Zieleń miejska, w tym drzewa i rośliny, odgrywa istotną rolę w tłumieniu dźwięków, co przyczynia się do redukcji hałasu w mieście. Ponadto, tereny zielone tworzą oazy ciszy, gdzie mieszkańcy mogą się wyciszyć i odpocząć od miejskiego zgiełku.

Zieleń miejska pełni również kluczową funkcję w gospodarowaniu wodą, co nabiera szczególnego znaczenia w obliczu zmian klimatycznych, takich jak coraz częstsze susze i powodzie. Tereny zielone absorbują nadmiar wody opadowej i powoli uwalniają ją do gruntu, co pomaga zapobiegać powodziom oraz poprawia jakość wód gruntowych. Trawniki, krzewy i drzewa są wyjątkowo skuteczne w zatrzymywaniu wody, a ich sadzenie może przyczynić się do lepszego zarządzania wodami opadowymi i ograniczenia ryzyka podtopień w mieście.

Uporządkowanie i zwiększanie powierzchni terenów zielonych w mieście jest kluczowe dla poprawy jakości życia mieszkańców, ochrony środowiska oraz przeciwdziałania negatywnym skutkom zmian klimatycznych.

Potrzeba działań w mieście:

- Inwestowanie w projekty związane z ochroną środowiska.
- Podjęcie próby zidentyfikowania potencjalnych terenów do objęcia ochroną, w szczególności tych, które mogą stanowić wartość dla ekosystemu i społeczności lokalnej.

- Miasto powinno rozważyć działania na rzecz zwiększenia powierzchni terenów leśnych, np. poprzez zalesianie terenów nieużytków, rozwój lasów miejskich lub ochronę istniejących zasobów leśnych.
- Zwiększenie powierzchni terenów zielonych, np. poprzez tworzenie nowych parków, zieleńców czy zieleni osiedlowej.
- Inwestycje w zielen miejską jako działania istotne dla poprawy wizerunku miasta w regionie i jego atrakcyjności dla mieszkańców oraz inwestorów.

1.4. Jakość powietrza

Istotnym problemem miasta jest rosnąca emisja zanieczyszczeń powietrza w Hajnówce. W latach 2017–2023 emisja pyłów wzrosła z 77 Mg do 99 Mg, co wskazuje na narastający problem zanieczyszczenia powietrza w regionie. Kluczowymi źródłami zanieczyszczeń są emisje z pieców opalanych paliwami stałymi, przemysł oraz ruch samochodowy. Mimo monitorowania jakości powietrza, w sezonie grzewczym odnotowuje się przekroczenia norm pyłów PM10 i PM2,5.

Analiza infrastruktury wykazała, że niektóre budynki użyteczności publicznej w Hajnówce, w tym Park Wodny, charakteryzują się niską efektywnością energetyczną, co prowadzi do zwiększonego zużycia energii oraz wyższych kosztów utrzymania.

Głównymi źródłami zanieczyszczeń do atmosfery na terenie Miasta Hajnówka są rozproszone źródła emisji z sektora komunalno-bytowego, sektora przemysłowego, a także zanieczyszczenia komunikacyjne związane z ruchem pojazdów na drogach występujących na terenie miasta. Substancjami zanieczyszczającymi, mającymi największy udział w emisji zanieczyszczeń, pochodzącymi z procesów spalania energetycznego są: tlenki azotu (NO-NO₂), dwutlenek siarki (SO₂), tlenek węgla, (CO) i pyły. Od środków transportu największy udział w emisji mają: tlenek węgla, (CO), tlenki azotu (NO-NO₂) i benzen (C₆H₆). Na terenie województwa podlaskiego wydzielono 2 strefy, dla których dokonuje się oceny jakości powietrza: aglomeracja Białostocka i strefę podlaską. Miasto Hajnówka jest zaliczane do strefy podlaskiej.

Tabela 1. Porównanie emisji zanieczyszczeń powietrza

Rodzaj emisji [Mg/r.]	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Emisja zanieczyszczeń pyłowych	75	70	60	68	87	99

Źródło: Baza danych lokalnych

Od 2017 do 2020 roku obserwowano spadek emisji zanieczyszczeń pyłowych, z 75 Mg w 2018 roku do 60 Mg w 2020 roku. Jednak od 2021 roku emisja pyłowa zaczęła wzrastać, osiągając najwyższy poziom 99 Mg w 2023 roku. Wzrost emisji pyłów wskazuje na konieczność podjęcia działań w celu ich redukcji, takich jak poprawa efektywności energetycznej oraz zwiększenie udziału odnawialnych źródeł energii (OZE).

Na terenie miasta Hajnówka zainstalowano czujniki działające w czasie rzeczywistym, które mierzą stężenie pyłów PM10 i PM2,5. W przypadku, gdy normy nie są przekroczone, wyświetlane są oznaczenia zielone. Przy nieznacznym przekroczeniu norm wskaźniki zmieniają kolor na żółty, natomiast przy dużym przekroczeniu norm pojawia się kolor

czzerwony. W sezonie jesienno-zimowym czujniki niekiedy odnotowują przekroczenia norm jakości powietrza.

Poniżej zaprezentowano alert z bazy Airly, przedstawiający stan powietrza z dnia 28 listopada 2022 o godzinie 12:00 na poszczególnych stacjach pomiarowych⁴.

Tabela 2. Tabela alertu jakości powietrza w mieście Hajnówka

Daily Air Quality Alert

5 / 5 sensors exceeded your air quality threshold during last 24 hours

Here you can find your sensors that have exceeded the air quality standards at least once in the last 24 hours:

ID	City / Sensor Name	CAQI	Exceedance time
4846	Hajnówka Mamurowa 23	79 CAQI	17h / 24h
4870	Hajnówka Działowa 1	63 CAQI	3h / 24h
4882	Hajnówka Aleksiego Zina 1	92 CAQI	7h / 24h
4888	Hajnówka Mikołaja Reja 2	65 CAQI	6h / 24h
4895	Hajnówka Tamary Soloniewicz 4	64 CAQI	4h / 24h

Źródło: <https://airly.org/map/pl/ 28.11.2022>

Mimo że Hajnówka nie jest klasyfikowana jako miasto o najwyższym poziomie zanieczyszczeń powietrza, okresowo odnotowuje się przekroczenia dopuszczalnych norm pyłów zawieszonych PM10 i PM2,5, zwłaszcza w sezonie grzewczym. Głównymi źródłami tych zanieczyszczeń są emisje z domowych pieców opalanych paliwami stałymi oraz ruch samochodowy.

1.5. Efektywność energetyczna budynków

Niektóre budynki użyteczności publicznej w mieście Hajnówka charakteryzują się niskim poziomem efektywności energetycznej. Przykładem jest Park Wodny, gdzie roczne koszty energii elektrycznej i ciepłej stanowią znaczącą część budżetu operacyjnego obiektu.

Modernizacja budynków publicznych, w tym izolacja termiczna, wymiana okien i drzwi na bardziej energooszczędne, instalacja pomp ciepła oraz systemów fotowoltaicznych, pozwoliłaby na ograniczenie zużycia energii nawet o 40-50%. Takie działania nie tylko zmniejszają obciążenie finansowe miasta, ale także wpływają pozytywnie na środowisko, ograniczając emisję dwutlenku węgla.

Wprowadzenie modernizacji infrastruktury energetycznej w budynkach publicznych, takich jak instalacja systemów odnawialnych źródeł energii (OZE), pozwoli na znaczną redukcję kosztów utrzymania. Szacuje się, że średnie oszczędności z tytułu niższego zużycia energii mogą wynosić około 20-30% rocznych kosztów energetycznych. Oszczędności te mogą być przeznaczone na inne potrzeby mieszkańców, takie jak inwestycje w infrastrukturę drogową, edukację czy ochronę zdrowia.

⁴ Program Ochrony Środowiska dla miasta Hajnówka na lata 2023-2030

Budynki mieszkalne w mieście Hajnówka, zwłaszcza te wybudowane przed 1990 rokiem, często nie spełniają współczesnych standardów efektywności energetycznej. Brak odpowiedniej izolacji termicznej, przestarzałe systemy ogrzewania oraz niska świadomość mieszkańców w zakresie efektywnego zarządzania energią prowadzą do wysokiego zużycia energii oraz generowania kosztów.

Zarówno dla budynków publicznych, jak i prywatnych, konieczne jest podjęcie działań modernizacyjnych, takich jak:

- termomodernizacja budynków,
- wymiana przestarzałych źródeł ciepła na systemy OZE,
- edukacja mieszkańców w zakresie efektywnego zarządzania energią.

Realizacja takich projektów nie tylko przyczyni się do zmniejszenia kosztów utrzymania, poprawy bilansu energetycznego, ale także wpłynie na zwiększenie komfortu życia mieszkańców oraz zmniejszenie śladu węglowego. W długoterminowej perspektywie takie działania wspierają zrównoważony rozwój oraz wzmacniają odporność miasta na wyzwania związane z rosnącymi cenami energii i zmianami klimatycznymi.

1.6. Środowisko i przestrzeń w percepcji mieszkańców

Badanie liderów

Z badań liderów wynika, że ponad 21% ankietowanych oceniło jakość powietrza jako złą, co wskazuje na istotny problem związany z zanieczyszczeniem atmosfery w ich otoczeniu. Dodatkowe 21% respondentów oceniło jakość powietrza jako średnią, co sugeruje, że niemal połowa badanych dostrzega potrzebę poprawy warunków środowiskowych.

W tym samym badaniu aż 56% respondentów wyraziło poparcie dla przyspieszenia transformacji energetycznej, co obejmuje inwestycje w odnawialne źródła energii oraz modernizację systemów grzewczych, w tym wymianę starych, nieefektywnych pieców na bardziej ekologiczne rozwiązania.

Dane te podkreślają zarówno potrzebę, jak i społeczne poparcie dla działań mających na celu poprawę jakości powietrza oraz redukcję emisji gazów cieplarnianych. Wspieranie transformacji energetycznej i promowanie odnawialnych źródeł energii są kluczowymi elementami strategii zmierzających do poprawy jakości życia mieszkańców, ochrony zdrowia publicznego oraz przeciwdziałania zmianom klimatycznym. Wyniki badań stanowią również ważny argument dla władz lokalnych i regionalnych do intensyfikacji działań na rzecz rozwoju ekologicznych technologii oraz wdrażania polityk proekologicznych w najbliższych latach.

Łącznie 25% badanych liderów ocenia negatywnie ("bardzo źle" i "raczej źle") czystość i estetykę przestrzeni publicznych. Sytuacja w zakresie czystości i estetyki przestrzeni publicznych w oczach mieszkańców jest przeciętna, ale wyraźna grupa osób niezadowolonych sygnalizuje potrzebę podjęcia działań naprawczych. Poprawa tego aspektu może zwiększyć zadowolenie mieszkańców i pozytywnie wpłynąć na wizerunek miasta.

Badanie dotyczące opinii liderów na temat dbałości o naturalne środowisko w mieście wskazuje na znaczące poparcie wśród mieszkańców. Aż 62,5% badanych liderów respondentów wyraziło

swoje poparcie dla takich działań. Wynik ten pokazuje, że większość mieszkańców dostrzega potrzebę wprowadzania proekologicznych rozwiązań, które mogą przyczynić się do poprawy jakości środowiska naturalnego w mieście.

Aż 62,5% badanych liderów wyraziło swoje poparcie dla realizacji projektów finansowanych z budżetu miasta dotyczących dbałości o naturalne środowisko w mieście. Wynik ten pokazuje, że większość mieszkańców dostrzega potrzebę wprowadzania proekologicznych rozwiązań, które mogą przyczynić się do poprawy jakości środowiska naturalnego w mieście.

Wysoki poziom aprobaty dla tego rodzaju inicjatyw sugeruje, że działania związane z ochroną przyrody i zwiększeniem obecności terenów zielonych w przestrzeni miejskiej spotykają się z pozytywnym odbiorem społecznym. Może to również wskazywać na rosnącą świadomość ekologiczną mieszkańców oraz ich gotowość do wspierania zmian mających na celu zrównoważony rozwój miasta.

Badanie młodzieży

Ponad 58% młodzieży wskazuje, że jakość środowiska naturalnego (powietrze, woda, zielen) jest ważnym czynnikiem, który zachęca do zamieszkania w ich mieście. Wynik ten pokazuje, że młodzież postrzega środowisko naturalne jako kluczowy element komfortu życia oraz atrakcyjności miejsca zamieszkania. Około 21,5% respondentów uważa, że poprawa warunków środowiskowych, takich jak zwiększenie ilości zieleni, poprawa czystości powietrza, jest konieczna, aby rozważyli pozostanie w mieście lub powrót do niego po studiach. Te wyniki pokazują, że młodzież dostrzega potrzebę dalszych działań na rzecz ochrony środowiska i poprawy jego jakości.

Młodzież wysoko ceni jakość środowiska naturalnego jako czynnik sprzyjający zamieszkaniu. Obecne warunki w mieście wydają się spełniać pewne oczekiwania w tym zakresie, co jest dobrym punktem wyjścia do dalszego rozwoju. Wysokiej jakości środowisko naturalne może być czynnikiem decydującym o tym, czy młodzi ludzie zdecydują się pozostać w mieście lub powrócić po studiach. Zrównoważony rozwój i proekologiczne inicjatywy mogą pomóc zatrzymać młodych mieszkańców w mieście.

Badania przedsiębiorców

Hajnówka jest postrzegana jako miejsce o wysokiej jakości środowiska naturalnego, co stanowi istotny atut i element wyróżniający miasto. Ten potencjał, związany z bliskością Puszczy Białowieskiej, należy nie tylko utrzymać, ale również rozwijać, podejmując działania na rzecz ochrony i zrównoważonego wykorzystania walorów przyrodniczych regionu. Ok. 72% respondentów uważa jakość i czystość środowiska naturalnego (powietrza, wody, zieleni) za silną stronę i atut miasta. Wynik pokazuje, że mieszkańcy doceniają istniejące walory środowiskowe i dostrzegają ich znaczenie dla komfortu życia oraz atrakcyjności miasta. Ponad 30% respondentów uznało za kluczowe wdrożenie rozwiązań związanych z ochroną środowiska, takich jak lepsza gospodarka odpadami, oszczędne gospodarowanie wodą, ograniczenie zanieczyszczenia powietrza (np. poprzez instalację filtrów spalin i stosowanie paliw niskoemisyjnych).

1.7. Edukacja ekologiczna

W Hajnówce wciąż niewystarczająco dużo uwagi poświęca się edukacji ekologicznej oraz budowaniu świadomości na temat potrzeby ochrony środowiska i przeciwdziałania zmianom klimatycznym. Mimo wyjątkowego położenia miasta w pobliżu Puszczy Białowieskiej oraz rozległych terenów zielonych tuż przy granicy miasta, mieszkańcy często nie dostrzegają potrzeby ograniczania presji na środowisko. Bliskość lasów oraz naturalnych zasobów przez lata wpływała na postawy społeczne, które nie uwzględniają w pełni konieczności działań proekologicznych.

Historyczny status Hajnówki jako miasta przemysłowego dodatkowo utrwalił model korzystania z zasobów przyrodniczych Puszczy w celach gospodarczych. Pozyskiwanie drewna było powszechną praktyką, nie tylko jako surowca przemysłowego, ale także opałowego. Brak dostępu do ogrzewania gazowego i konkurencja tanich pieców na drewno i węgiel z droższymi kotłowniami oraz spółkami cieplnymi utrudnia przejście na bardziej ekologiczne źródła energii. Dlatego niezbędne jest podejmowanie działań na rzecz zrównoważonego rozwoju, takich jak rozwój zielono-niebieskiej infrastruktury, promowanie wykorzystania OZE oraz ochrona różnorodności biologicznej.

Edukacja mieszkańców na temat efektywności energetycznej, odnawialnych źródeł energii oraz zmian klimatycznych jest istotnym krokiem w kierunku zmiany postaw i nawyków. Organizacja warsztatów i pikników ekologicznych może przyczynić się do wzrostu świadomości społecznej oraz zainicjowania konkretnych działań ograniczających emisję gazów cieplarnianych i poprawiających jakość środowiska w mieście.

Brak spójnego podejścia do edukacji ekologicznej powoduje, że część mieszkańców jest mniej entuzjastycznie nastawiona do działań proekologicznych. Działania edukacyjne powinny uwzględniać specyfikę lokalną, historyczne uwarunkowania oraz współczesne wyzwania, aby przekonać społeczność o potrzebie zmiany podejścia do ochrony środowiska. Edukacja w tym zakresie nie tylko wpłynie na poprawę jakości życia mieszkańców, ale również pozwoli wykorzystać potencjał miasta w kontekście jego unikalnego otoczenia przyrodniczego i wsparcia zrównoważonego rozwoju.

1.8. Wzmacnianie wizerunku miasta jako proekologicznego ośrodka

Budowanie wizerunku Hajnówki jako miasta zaangażowanego w ochronę środowiska i zrównoważony rozwój jest kluczowym elementem strategii rozwoju lokalnego. Dzięki unikalnemu położeniu w pobliżu Puszczy Białowieskiej, wpisanej na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO, Hajnówka posiada wyjątkowy potencjał, aby stać się wzorem działań proekologicznych w regionie i poza nim.

Promowanie ekologicznego charakteru miasta powinno opierać się na wdrażaniu praktycznych rozwiązań, które podkreślają zaangażowanie w ochronę środowiska. Do głównych działań należy zaliczyć:

- Rozwój zielono-niebieskiej infrastruktury, która wspiera retencję wody, przeciwdziała miejskim wyspom ciepła i wzbogaca krajobraz miejski o tereny zielone i rekreacyjne.

- Inwestycje w odnawialne źródła energii (OZE), takie jak instalacje fotowoltaiczne na budynkach publicznych, co nie tylko zmniejsza emisję gazów cieplarnianych, ale również jest symbolem proekologicznej transformacji energetycznej.
- Poprawa efektywności energetycznej obiektów prywatnych i publicznych.
- Projekty edukacyjne, warsztaty i wydarzenia ekologiczne, które angażują mieszkańców i odwiedzających, zwiększając ich świadomość ekologiczną i budując pozytywny odbiór miasta.

Działania takie podnoszą prestiż Hajnówki, jako miejsca świadomego wyzwań klimatycznych i aktywnie podejmującego kroki w kierunku ich rozwiązania. Tworzą również przewagę konkurencyjną w regionie, przyciągając turystów zainteresowanych naturą i ekologią, inwestorów wspierających zielone technologie oraz mieszkańców, którzy cenią wysoką jakość życia w zgodzie z naturą.

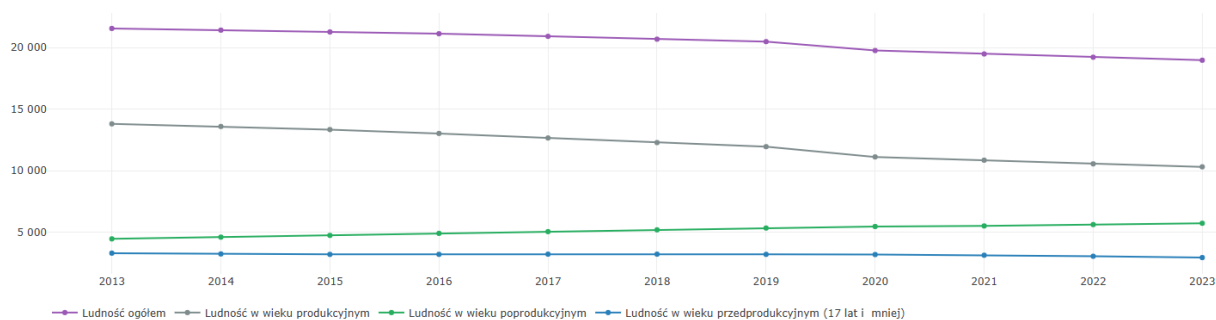
Proekologiczny wizerunek miasta wzmocni jego pozycję, co sprzyja wymianie doświadczeń, pozyskiwaniu funduszy na innowacyjne projekty i realizacji ambitnych celów klimatycznych. W efekcie, Hajnówka zyska reputację miejsca nowoczesnego, dbającego o swoje dziedzictwo przyrodnicze i w pełni zaangażowanego w ochronę środowiska.

2. Obszar społeczny

2.1. Demografia

W latach 2013–2023 liczba ludności Hajnówki systematycznie malała, co wskazuje na proces depopulacji. Liczba osób w wieku produkcyjnym również spada, zmniejsza się potencjał siły roboczej. Te trendy mogą mieć negatywne skutki dla lokalnej gospodarki i rozwoju społeczno-ekonomicznego. Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym pozostaje na stosunkowo niskim poziomie. Liczba osób w wieku poprodukcyjnym wzrasta, co wskazuje na starzenie się społeczeństwa.

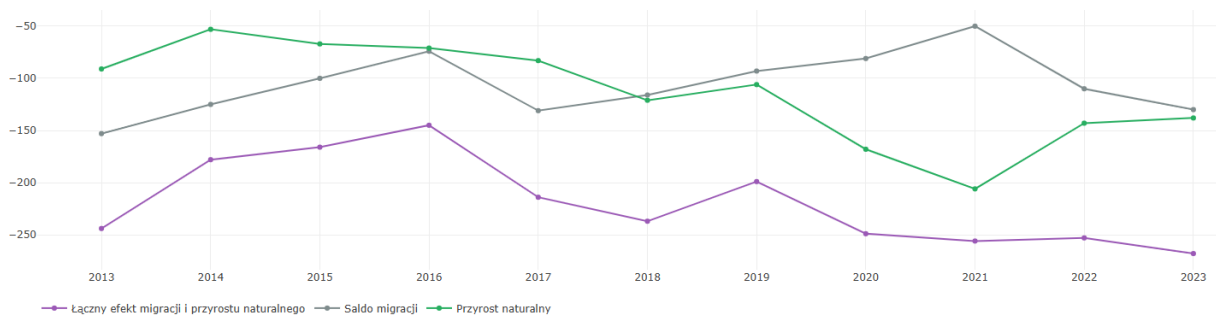
Wykres 6. Ludność i struktura wieku

Źródło: gminy.monitorrozwoju.pl

Zmiany demograficzne sugerują konieczność podejmowania działań w celu zahamowania spadku liczby ludności, takich jak wspieranie polityki prorodzinnej, tworzenie atrakcyjnych warunków dla młodych rodzin i inwestycje w miejsca pracy, które zachęcą do osiedlania się w mieście. Ponadto wzrastająca liczba osób w wieku poprodukcyjnym wskazuje na potrzebę rozwijania infrastruktury i usług skierowanych do seniorów.

Wykres 7. Zmiany liczby ludności w miejscowości Hajnówka

Źródło: analizy.monitorrozwoju.pl

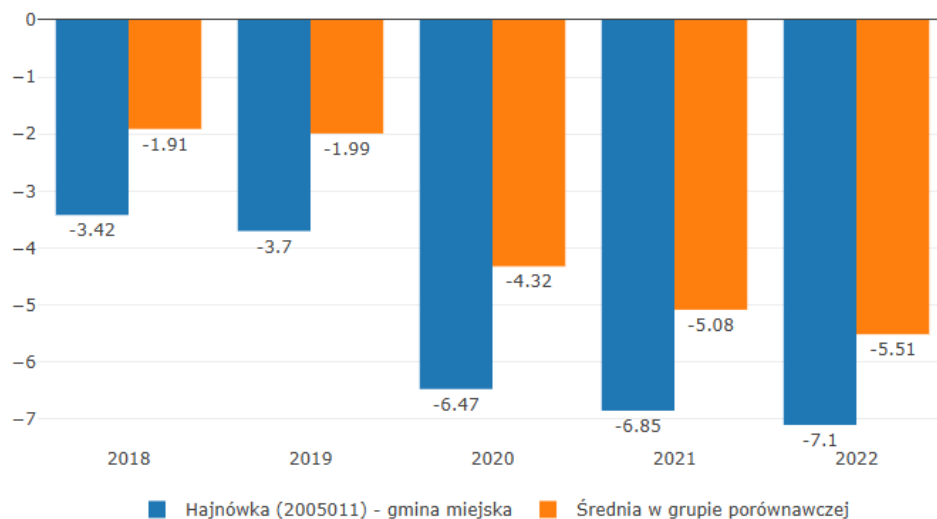
W mieście obserwuje się systematyczny spadek liczby ludności. Największe zmiany miały miejsce w latach 2017, 2018 i w 2020, kiedy liczba ludności znacząco zmniejszała się.

Saldo migracji w ciągu lat 2013-2023 było stale ujemne. Taka tendencja znacząco przyczynia się do depopulacji miejscowości, a największe spadki były szczególnie widoczne w latach 2017–2021. Choć w latach 2014-2016 i 2018-2021 widoczny był trend wzrostowy i saldo migracji nieznacznie się poprawiło do -50 w 2021 r., nadal pozostawało ujemne.

Przyrost naturalny również wykazywał wartości ujemne, co świadczy o tym, że liczba zgonów przewyższała liczbę urodzeń. Najbardziej niekorzystne spadki przyrostu miały miejsce w 2018, 2020 i 2021 roku. Wskaźnik przyrostu naturalnego osiągnął wówczas najniższą wartość -206. W kolejnych dwóch latach wskaźnik uległ wzrostowi i w 2023 osiągnął wartość -138.

Zmiany liczby ludności w Hajnówce wynikają zarówno z ujemnego przyrostu naturalnego, jak i niekorzystnego salda migracji. Tendencje te wskazują na problemy demograficzne i społeczne, które wynikają z braku atrakcyjnych perspektyw ekonomicznych, odpływu młodych osób do większych ośrodków miejskich oraz starzenia się społeczeństwa.

Wykres 8. Zmiana liczby ludności w ostatnich 5 latach jako % ludności w roku bazowym

Źródło: gminy.monitorrozwoju.pl

Wykres przedstawia zmianę liczby ludności w Hajnówce oraz średnią w grupie porównawczej w latach 2018-2022, wyrażoną jako procent ludności w roku bazowym. Jest to różnica liczby ludności w roku n oraz n-4 podzielona przez liczbę ludności w roku n-4 (iloraz pomnożony jest przez 100).

Dane wskazują na systematyczny spadek liczby ludności w Hajnówce, który jest bardziej intensywny niż w grupie porównawczej. W 2018 roku spadek w Hajnówce wyniósł -3,42%, ale w kolejnych latach pogłębiał się, osiągając -6,47% w 2020 roku i -7,1% w 2022 roku. W grupie porównawczej spadki również występowały, ale były mniej intensywne. W 2018 roku wyniosły -1,91%, a do 2022 roku pogłębiły się do -5,51%. W każdym analizowanym roku tempo depopulacji w Hajnówce było szybsze niż w grupie porównawczej, co świadczy o problemach demograficznych w tym mieście.

2.2. Struktura wiekowa

W latach 2018-2023 można zauważyć zmiany w strukturze wiekowej ludności w mieście Hajnówka. W grupie osób w wieku przedprodukcyjnym udział procentowy zwiększył się z 14,7% w 2018 roku do 15,8% w 2023 roku, przy czym największy wzrost zanotowano w 2020 roku, gdzie odsetek wyniósł 16,1%. Grupa osób w wieku produkcyjnym stale maleje, z 59,1% w 2018 roku do 56,8% w 2023 roku, co odzwierciedla zmniejszający się udział osób w wieku zdolnym do pracy. W przypadku osób w wieku poprodukcyjnym udział ten systematycznie wzrastał z 26,3% w 2018 roku do 27,4% w 2023 roku. Te dane wskazują na postępujące starzenie się społeczeństwa i zmniejszanie się liczby osób w wieku produkcyjnym, co może mieć istotny wpływ na rynek pracy oraz system emerytalny w przyszłości.

Tabela 3. Struktura wieku

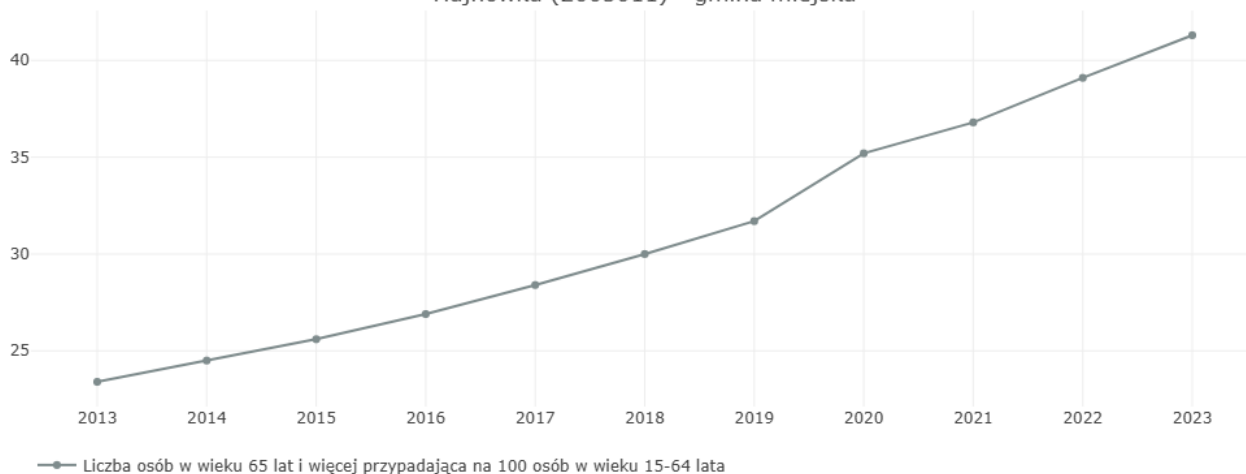
Grupa wiekowa	2018	2019	2020	2021	2022	2023
w wieku przedprodukcyjnym	14,7	14,3	16,1	16	15,9	15,8
w wieku produkcyjnym	59,1	58,8	57,1	57,1	57,1	56,8
w wieku poprodukcyjnym	26,3	26,9	26,8	26,9	27	27,4

Źródło: Baza danych lokalnych

Na wykresie przedstawiono zmianę liczby osób w wieku 65 lat i więcej przypadających na 100 osób w wieku 15-64 lata w gminie miejskiej Hajnówka w latach 2013-2023. Trend wyraźnie wskazuje na wzrost wskaźnika obciążenia demograficznego, co oznacza, że z roku na rok rośnie liczba osób starszych w relacji do liczby osób w wieku produkcyjnym.

Wykres 9. Udział osób w wieku 65 i więcej przypadających na 100 osób w wieku 15-64 lata

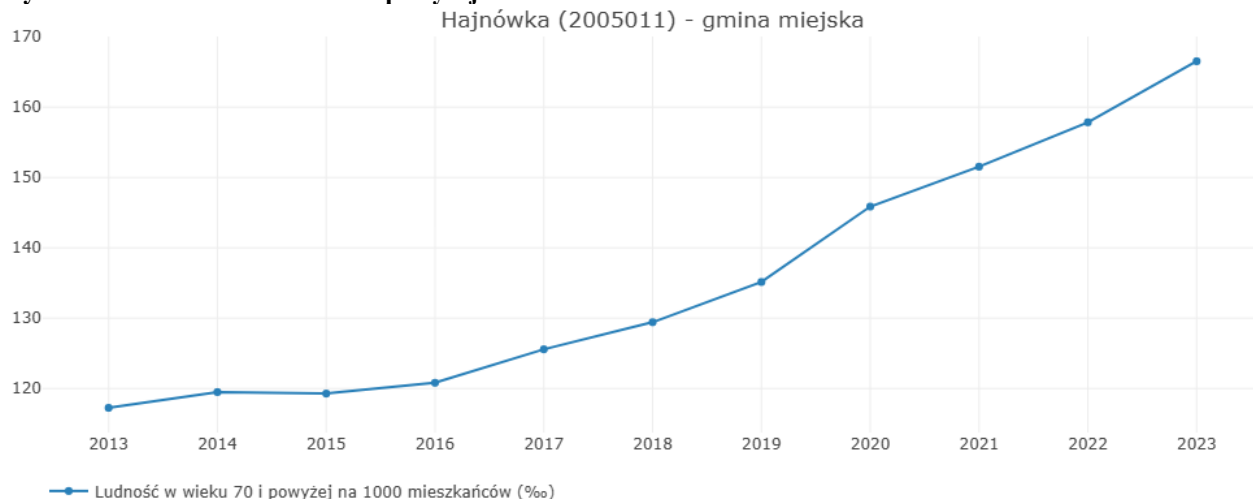
Hajnówka (2005011) - gmina miejska

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

Na wykresie przedstawiono zmiany liczby osób w wieku 70 lat i więcej na 1000 mieszkańców Hajnówki w latach 2013-2023. Widoczny jest wyraźny trend wzrostowy, który wskazuje na zwiększający się udział najstarszych mieszkańców w strukturze demograficznej. W 2013 roku wartość ta wynosiła około 120 osób na 1000 mieszkańców, a w 2023 roku wzrosła do blisko 170 osób na 1000 mieszkańców.

Wykres 10. Ludność w wieku 70 i powyżej na 1000 mieszkańców

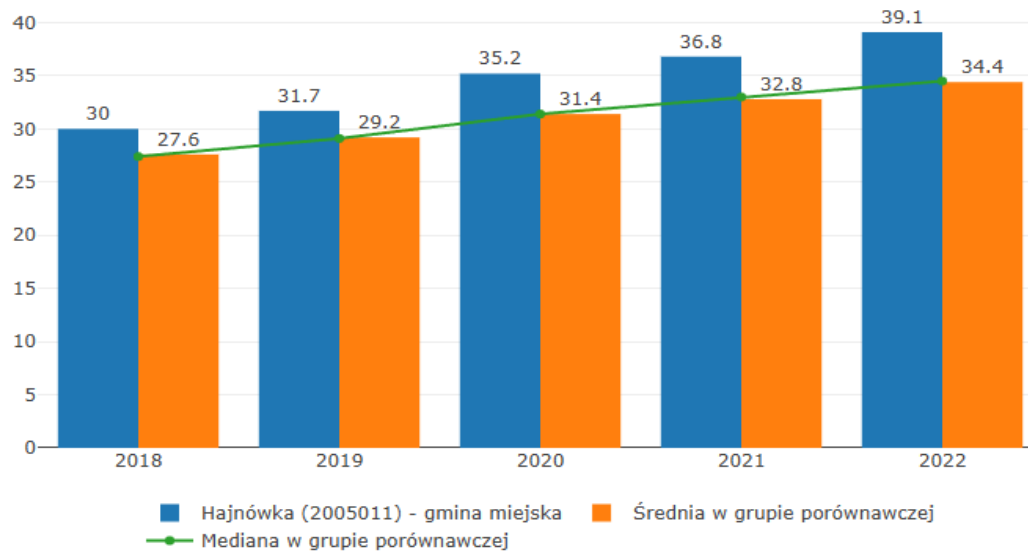

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

Poniżej na wykresie przedstawiono dane dotyczące wartości wskaźnika dla Hajnówki w porównaniu do średniej oraz mediany w grupie porównawczej w latach 2018-2022.

Wartość wskaźnika dla Hajnówki systematycznie wzrastała z 30 w 2018 roku do 39,1 w 2022 roku. Średnia w grupie porównawczej również wykazuje tendencję wzrostową, ale jej wartość pozostaje niższa niż dla Hajnówki, wynosząc 27,6 w 2018 roku i 34,4 w 2022 roku. Wyniki wskazują, że społeczność Hajnówki starzeje się szybciej niż w grupie porównawczej.

Wykres 11. Liczba osób w wieku 65 lat i więcej przypadająca na 100 osób w wieku 15-64 lata

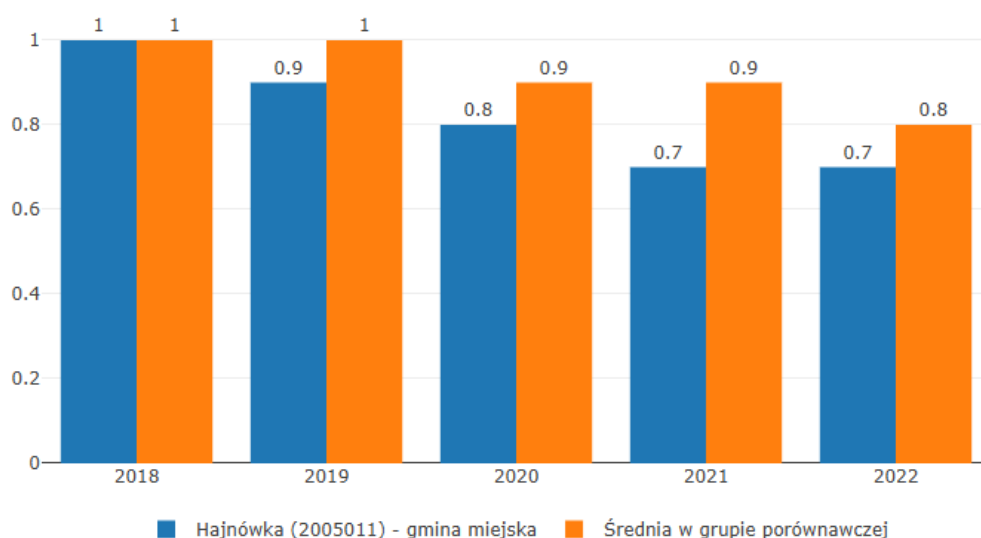
Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

2.3. Aktywność mieszkańców i organizacji pozarządowych

Poniższy wykres przedstawia porównanie udziału wydatków na dotacje dla organizacji pożytku publicznego w wydatkach bieżących w gminie miejskiej Hajnówka w stosunku do średniej w grupie porównawczej w latach 2018-2022 (średnia 3 letnia). W roku 2018 udział wydatków w Hajnówce wynosił 1%, co było równe średniej w grupie porównawczej. W kolejnych latach odnotowano stopniowy (o 0,1%) spadek tego udziału do 0,7% w roku 2021. W ostatnim analizowanym 2022 roku wartość wskaźnika nie zmieniła się.

W latach 2019-2022 udział wydatków w gminie Hajnówka był stale niższy niż średnia w grupie porównawczej, która ulegała również spadkowi, ale w wolniejszym tempie. Może to sugerować niższe wsparcie finansowe dla organizacji pożytku publicznego w Hajnówce, niż w miastach podobnych ale też ogólnie na obniżanie się wsparcia NGO.

Wykres 12. Udział wydatków na dotacje dla organizacji pożytku publicznego w wydatkach bieżących (średnia 3 letnia)

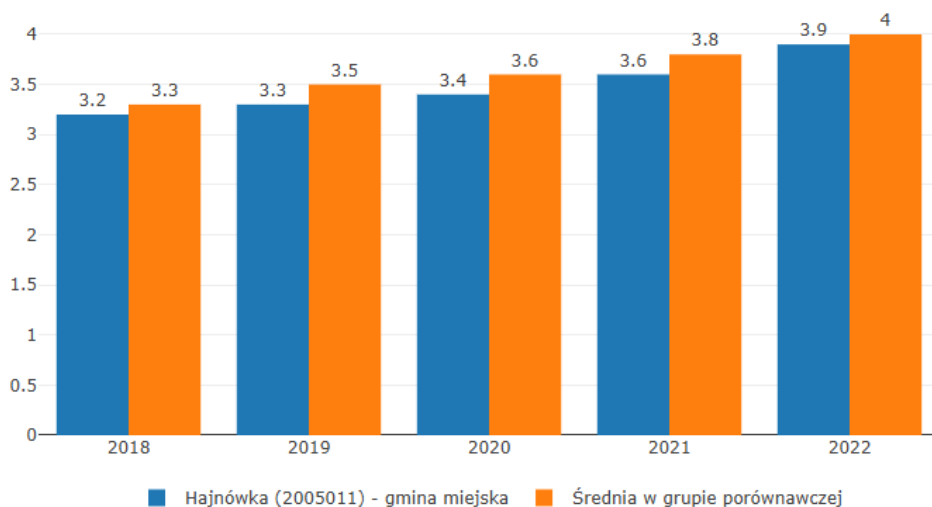

Źródło: gminy.monitorrozwoju.pl

Wykres poniżej przedstawia liczbę organizacji społecznych przypadających na 1000 mieszkańców. Dane wskazują, że w Hajnówce wskaźnik ten wzrósł z 3,2 w 2018 roku do 3,9 w 2022 roku, co oznacza systematyczny wzrost liczby organizacji społecznych w przeliczeniu na liczbę mieszkańców. W grupie porównawczej wskaźnik również wzrastał, z poziomu 3,3 w 2018 roku do 4,0 w 2022 roku, utrzymując się na nieco wyższym poziomie niż w Hajnówce przez cały analizowany okres.

Takie wyniki wskazują na istotny potencjał lokalnej społeczności w zakresie działalności społecznej i rozwoju sektora NGO. Hajnówka, posiadając wskaźnik minimalnie niższy od średniej, wykazuje pozytywną dynamikę wzrostu liczby organizacji społecznych. Rozwój ten stanowi solidną bazę do realizacji projektów społecznych, kulturalnych i edukacyjnych.

Wykres 13. Organizacje społeczne na 1000 mieszkańców

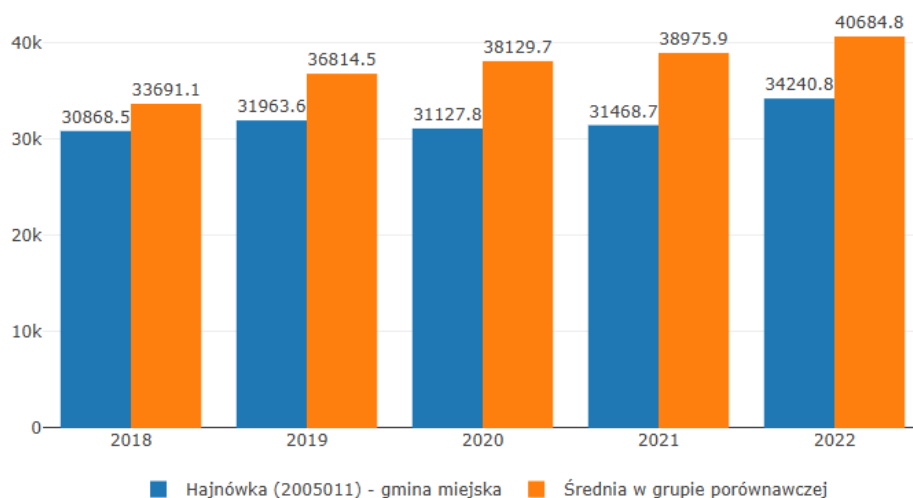

Źródło: gminy.monitorrozwoju.pl

Analiza wydatków z budżetu jednostek samorządu terytorialnego na dotacje bieżące dla organizacji pożytku publicznego w przeliczeniu na 1000 mieszkańców wykazała, że na przestrzeni lat wydatki w Hajnówce nieznacznie wzrosły z 30 868,5 zł do 34 240,8 zł. W tym samym okresie w grupie porównawczej odnotowano wyraźniejszy wzrost, z 33 691,1 zł do 40 684,8 zł. Dane wykresu wskazują, że Hajnówka wydaje mniej na dotacje bieżące dla organizacji pożytku publicznego w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w porównaniu z grupą porównawczą. Wydatki te są niższe o około 20% w porównaniu do miast podobnych.

Podniesienie poziomu wydatków na dotacje dla organizacji pożytku publicznego mogłoby pozytywnie wpłynąć na rozwój lokalnego sektora NGO i wzmocnić jego rolę w realizacji inicjatyw społecznych, kulturalnych i edukacyjnych. Zbliżenie się do średniej w grupie porównawczej może stanowić cel strategiczny dla samorządu w przyszłych latach.

Wykres 14. Wydatki z budżetu JST na dotacje bieżące dla organizacji pożytku publicznego na 1000 mieszkańców (średnia 3letnia)

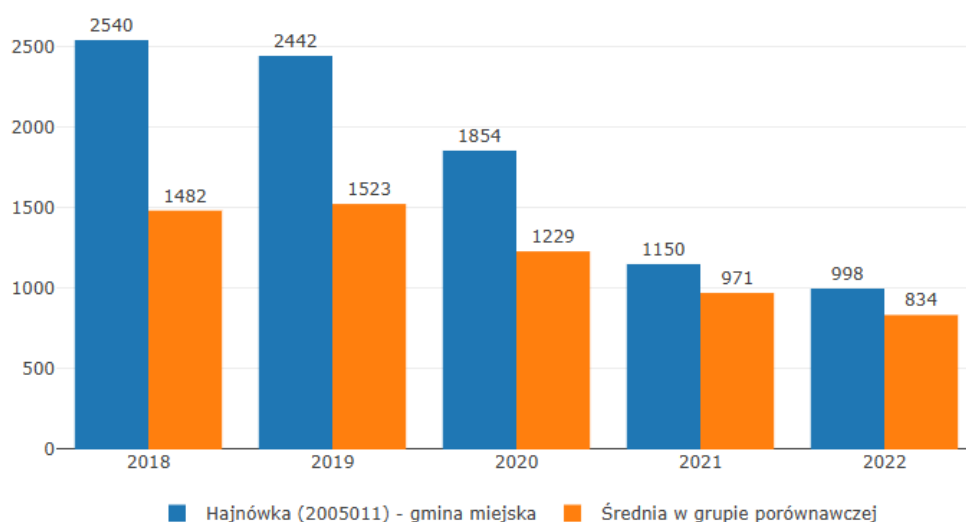
Źródło: gminy.monitorrozwoju.pl

Wykres poniżej przedstawia liczbę uczestników imprez kulturalnych na 1000 mieszkańców w latach 2018–2022. Dane wskazują na systematyczny spadek liczby uczestników zarówno w Hajnówce, jak i w grupie porównawczej, przy czym poziom uczestnictwa w Hajnówce przez większość analizowanego okresu pozostawał wyższy niż średnia.

W 2018 roku liczba uczestników imprez kulturalnych w Hajnówce wynosiła 2540 osób na 1000 mieszkańców, a w 2022 roku spadła do 998 osób na 1000 mieszkańców, co oznacza, że była około 2,5 razy niższa w porównaniu do poziomu z 2018 roku.

Dane wskazują na znaczący i systematyczny spadek liczby uczestników imprez kulturalnych w Hajnówce. Taki trend może być wynikiem ograniczeń pandemicznych, ale także zmian w zainteresowaniach mieszkańców, ofercie kulturalnej lub poziomie promocji wydarzeń. Zmniejszające się zainteresowanie wydarzeniami kulturalnymi stanowi wyzwanie dla lokalnego samorządu i instytucji kulturalnych, które mogą potrzebować nowej strategii zwiększenia atrakcyjności oferty kulturalnej oraz angażowania społeczności lokalnej.

Wykres 15. Liczba uczestników imprez kulturalnych na 1000 mieszkańców (średnia 3 letnia)

Źródło: gminy.monitorrozwoju.pl

2.4. Pomoc społeczna

W Hajnówce w 2023 roku liczba beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej wynosiła 585 osób na 10 tysięcy mieszkańców. Analizując dane z lat 2018–2023, można zauważyć systematyczny spadek liczby osób korzystających z tego rodzaju wsparcia. W 2018 roku wskaźnik wynosił 857 osób, a w kolejnych latach stopniowo malał.

Spadek liczby beneficjentów wynika z różnych przyczyn, takich jak poprawa sytuacji ekonomicznej mieszkańców lub efektywniejsze wsparcie w zakresie aktywizacji społecznej i zawodowej. Niemniej jednak, warto zwrócić uwagę, że wskaźnik nadal pozostaje wysoki, co świadczy o utrzymujących się problemach społecznych.

Tabela 4. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności

Liczba korzystających osób	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności	857	757	670	601	604	585

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, w 2023 roku w Polsce z pomocy społecznej korzystało 3,4% ludności, co odpowiada 340 osobom na 10 000 mieszkańców. W Hajnówce wskaźnik ten był znacznie wyższy i wynosił 585 osób na 10 000 mieszkańców, co niemal dwukrotnie przewyższa średnią krajową. Przy populacji miasta wynoszącej 19 056 osób na koniec 2023 roku, oznacza to, że około 1 115 mieszkańców Hajnówki korzystało z różnorodnych form wsparcia społecznego.

Wysoki odsetek beneficjentów pomocy społecznej to wyzwanie zarówno dla mieszkańców, jak i dla samorządu. Dla mieszkańców oznacza to utrudnienia w dostępie do godnych warunków życia, stabilności finansowej i samodzielności. Wysokie koszty utrzymania systemu pomocy społecznej obciążają budżet miasta, ograniczając samorządowi możliwość realizacji innych inwestycji, takich jak rozwój infrastruktury czy wsparcie przedsiębiorczości.

2.5. Opieka całodobowa

Brak domu pomocy społecznej w Hajnówce stanowi problem zarówno dla mieszkańców wymagających całodobowej opieki, jak i dla lokalnego samorządu. Osoby starsze, chore lub z niepełnosprawnościami, które nie są w stanie samodzielnie funkcjonować, muszą być kierowane do DPS-ów w innych gminach.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami, koszty pobytu mieszkańców w DPS-ach są ponoszone w określonej kolejności: najpierw przez samych mieszkańców, następnie przez ich rodziny, a ostatecznie przez gminę w przypadku, gdy inne źródła finansowania nie pokrywają pełnej kwoty. W praktyce oznacza to, że Hajnówka, jako gmina kierująca swoich mieszkańców do DPS-ów poza miastem, musi regularnie pokrywać część kosztów ich pobytu. Te wydatki dodatkowo obciążają budżet gminy, który mógłby być przeznaczony na inne potrzeby lokalnej społeczności, takie jak inwestycje w infrastrukturę czy usługi publiczne.

Brak lokalnego DPS-u powoduje też trudności w utrzymaniu regularnego kontaktu rodzin z bliskimi umieszczonymi w placówkach poza Hajnówką. Częste odwiedziny mogą być ograniczone ze względu na odległość, czas dojazdu czy koszty transportu. Taka sytuacja może negatywnie wpływać na samopoczucie zarówno mieszkańców DPS-ów, którzy tracą bliski kontakt z rodziną, jak i ich krewnych, którzy czują się odizolowani od swoich bliskich.

W Hajnówce funkcjonuje Dzienny Dom Pomocy, który oferuje opiekę i zajęcia dla seniorów w ciągu dnia. Jest to istotna forma wsparcia, która pozwala starszym mieszkańcom na utrzymanie aktywności społecznej i korzystanie z opieki w godzinach dziennych. Jednak ta forma pomocy nie rozwiązuje problemów osób wymagających całodobowego wsparcia, takich jak opieka medyczna czy pomoc w codziennych czynnościach. Tacy mieszkańcy muszą korzystać z DPS-ów w innych miejscowościach, co dla wielu z nich i ich rodzin jest rozwiązaniem niewystarczającym.

Sytuacja w Hajnówce wskazuje na potrzebę podjęcia działań w zakresie stworzenia lokalnego domu pomocy społecznej lub rozbudowy istniejących form wsparcia dla osób starszych i niesamodzielnych. Inwestycja w stacjonarny DPS mogłaby znacząco odciążyć budżet gminy w dłuższej perspektywie oraz poprawić jakość życia zarówno mieszkańców wymagających opieki, jak i ich rodzin. Dodatkowo, należy wspierać rozwój usług opiekuńczych, takich jak mobilne zespoły wsparcia, które mogłyby zapewnić częściową opiekę w domach seniorów.

2.6. Osoby samotne

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, w 2023 roku w powiecie hajnowskim odnotowano 902 jednoosobowe gospodarstwa domowe, które korzystały ze środowiskowej pomocy społecznej z powodu dochodów poniżej ustalonego kryterium dochodowego. Oznacza to, że osoby te zmagają się z bardzo ograniczonymi zasobami finansowymi, które uniemożliwiają im zaspokojenie podstawowych potrzeb życiowych.

Wiele z tych gospodarstw obejmuje osoby starsze, które mieszkają samotnie i utrzymują się z niskich emerytur lub rent. Starzenie się społeczeństwa powoduje, że znaczna część seniorów znajduje się w trudnej sytuacji finansowej i wymaga wsparcia. Dodatkowo osoby samotne, które nie osiągnęły wieku emerytalnego, często zmagają się z brakiem stabilnych źródeł dochodu, wynikającym z trudności w znalezieniu stałej pracy w regionie. Problem ten pogłębia wykluczenie społeczne, które dotyka wielu jednoosobowych gospodarstw, obejmujących osoby borykające się z problemami zdrowotnymi, niepełnosprawnością lub innymi trudnościami społecznymi, ograniczającymi ich zdolność do samodzielnego zarobkowania. Taka sytuacja odzwierciedla złożoność wyzwań społecznych, z którymi zmagają się powiat hajnowski.

Wysoki odsetek jednoosobowych gospodarstw domowych w trudnej sytuacji finansowej generuje szereg wyzwań dla systemu pomocy społecznej w powiecie. Po pierwsze, wymaga to znacznych nakładów finansowych ze strony gmin na zapewnienie świadczeń pieniężnych, wsparcia rzeczowego oraz usług opiekuńczych. Po drugie, trudna sytuacja finansowa tych osób wpływa na ich jakość życia, ograniczając dostęp do odpowiedniej opieki zdrowotnej, leków, ogrzewania czy wyżywienia. Ponadto izolacja społeczna, która często towarzyszy jednoosobowym gospodarstwom, może prowadzić do pogorszenia stanu zdrowia psychicznego, co z kolei zwiększa zapotrzebowanie na usługi opieki zdrowotnej i społecznej.

2.7. Osoby ze szczególnymi potrzebami

W powiecie hajnowskim liczba osób niepełnosprawnych wynosi 8 408, z czego 5 949 osób, czyli 70,8%, posiada orzeczenie prawne potwierdzające ich niepełnosprawność. Pozostałe 2 459 osób, stanowiących 29,2%, to osoby niepełnosprawne biologicznie.

W mieście Hajnówka sytuacja przedstawia się nieco inaczej – spośród 3 847 osób niepełnosprawnych aż 2 943, czyli 76,5%, posiada orzeczenie prawne, podczas gdy 904 osoby (23,5%) są niepełnosprawne tylko biologicznie.

Dane wskazują, że w mieście Hajnówka odsetek osób posiadających orzeczenie prawne jest wyższy niż w powiecie. Może to wynikać z lepszego dostępu do instytucji zajmujących się formalizacją niepełnosprawności, większej świadomości mieszkańców w zakresie korzyści

wynikających z posiadania orzeczenia lub bardziej efektywnych działań lokalnych instytucji wspierających osoby niepełnosprawne.

Aby poprawić sytuację osób z niepełnosprawnościami, konieczne jest rozwijanie programów wsparcia zarówno dla osób posiadających orzeczenie, jak i tych bez orzeczenia, szczególnie w obszarach rehabilitacji, edukacji oraz aktywizacji zawodowej. Niezbędne jest także przeprowadzenie analizy dostępności infrastruktury publicznej, aby dostosować ją do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Takie działania mogą znacząco przyczynić się do poprawy jakości życia osób z niepełnosprawnościami w powiecie hajnowskim i mieście Hajnówka.

2.8. Opiekunowie osób niepełnosprawnych

W Hajnówce opiekunowie osób z niepełnosprawnościami borykają się z wieloma trudnościami, które wynikają z ich codziennych obowiązków opiekuńczych. Przeciążenie fizyczne i psychiczne stanowi istotny problem, który negatywnie wpływa na ich zdrowie, jakość życia oraz zdolność do sprawowania efektywnej opieki. Wyzwania te są dodatkowo potęgowane przez brak systemowego wsparcia, co pogłębia ich trudności i ogranicza możliwość uzyskania pomocy.

Opieka nad osobami z niepełnosprawnościami często wiąże się z koniecznością realizacji wielu zadań, takich jak pomoc w codziennych czynnościach, rehabilitacja, wsparcie emocjonalne, a także zarządzanie sprawami administracyjnymi i medycznymi. Często są to zadania wymagające znacznego wysiłku fizycznego, szczególnie w przypadku osób z ograniczoną mobilnością. Równocześnie opiekunowie zmagają się z chronicznym stresem, wynikającym z odpowiedzialności za zdrowie i życie bliskiej osoby, co prowadzi do wypalenia opiekuńczego i problemów zdrowotnych, takich jak depresja, bezsenność czy schorzenia somatyczne.

W Hajnówce brakuje programów wsparcia skierowanych do opiekunów osób z niepełnosprawnościami. Brak wsparcia systemowego negatywnie wpływa zarówno na opiekunów, jak i na osoby z niepełnosprawnościami. Przeciążeni opiekunowie nie są w stanie w pełni efektywnie wywiązywać się ze swoich obowiązków. Ponadto ich własne zdrowie i samopoczucie ulegają pogorszeniu, co w dłuższej perspektywie może prowadzić do wykluczenia społecznego oraz zwiększenia zapotrzebowania na pomoc medyczną i społeczną.

2.9. Aspekty społeczne w świetle badań mieszkańców

Badania liderów opinii przeprowadzone w Hajnówce wskazują, że jakość usług pomocy społecznej w obszarze integracji osób zagrożonych wykluczeniem, takich jak seniorzy, migranci, mniejszości czy osoby z niepełnosprawnościami, jest niewystarczająca. Aż 28,13% respondentów oceniło je negatywnie („źle” lub „raczej źle”). Słabo ocenione zostało przystosowanie budynków publicznych i przestrzeni miejskiej do potrzeb osób z niepełnosprawnością – nikt nie ocenił „bardzo dobrze”, przeważała ocena „średnio” – 21,88%.

W dziedzinie kapitału społecznego oceniono zaangażowanie mieszkańców w inicjatywy miasta lub lokalnych organizacji (w tym wolontariat): 31,25% „średnio”, 28,12% „raczej dobrze”, ale 25% respondentów ocenia zaangażowanie „raczej źle”. Równie podzielone zdanie mieli badani na temat skuteczności budżetu obywatelskiego jako narzędzia włączenia mieszkańców w procesy decyzyjne – „bardzo źle” lub „raczej źle” oceniło łącznie ponad 32% badanych liderów, a jednocześnie „raczej dobrze” lub „bardzo dobrze” łącznie ponad 46%.

Liderzy opinii zdecydowanie opowiedzieli się za poparciem następujących projektów wymagających zmian w lokalnym prawie i/lub finansowania z budżetu miasta: „Ograniczenie pomocy socjalnej na rzecz wsparcia zatrudnienia” 75%, „Program odpracowywania długów najemców mieszkań komunalnych” – prawie 72%, „Włączenie ekspertów społecznych w prace komisji rady Miasta” – ponad 81%.

Badani przedsiębiorcy z terenu Hajnówki uważają, że oferta usług społecznych (zdrowotnych, opiekuńczych, edukacyjnych) jest silną stroną miasta (41,86%). Jednocześnie przeciwnego zdania, że oferta jest deficytem, jest 32,56% badanych. Ankietowani na pytanie „Jakiego rodzaju przedsięwzięcia powinny zostać zrealizowane w Hajnówce w pierwszej kolejności?” wymienili m.in.: „Lepsza i bardziej dostępna opieka zdrowotna (podstawowa i specjalistyczna)” oraz „Budowa domów opieki dla osób nie mogących zaspokajać własnych potrzeb życiowych” - po 23,26% odpowiedzi. Ponadto dla 16,3% ankietowanych ważna jest „Dostępność opieki nad osobami starszymi umożliwiająca dzieciom dalsze wykonywanie pracy”.

Badanie planów edukacyjnych i zawodowych hajnowskiej młodzieży wykazało, że oferta usług społecznych (żłobki, przedszkola, domy opieki) zachęca do pozostania w mieście 27,37% badanej młodzieży, zaś do opuszczenia miasta 32,63%. Oferta usług zdrowotnych zachęca do opuszczenia Hajnówki aż 58,95% ankietowanych. Podobnie negatywnie odniesiono się do aktywności społecznej i współdziałania mieszkańców Miasta: aż 46,32% ankietowanych zachęca ona do wyjazdu na stałe.

W ocenie badanej młodzieży praca w sektorze pozarządowym, organizacji społecznej (NGO) jest mało atrakcyjna wg 34,74% a atrakcyjna dla 30,53%. Jednak w czasie roku szkolnego swój wolny czas na działalność społeczną, np. wolontariat, poświęca zaledwie 2,11% młodzieży.

2.10. Rekomendowane działania

Rozwój społeczny w Hajnówce wymaga wdrożenia kompleksowych działań, które poprawią jakość życia mieszkańców, ograniczą wykluczenie społeczne i wzmocnią aktywność obywatelską. Celem powinno być zmniejszenie liczby osób korzystających z pomocy społecznej poprzez zrównoważone i ukierunkowane inicjatywy w następujących obszarach.

Inwestycje w infrastrukturę społeczną

Rozbudowa lokalnej infrastruktury społecznej, w tym domów pomocy społecznej, dziennych domów opieki dla seniorów i osób z niepełnosprawnościami oraz placówek integracyjnych, pozwoli poprawić jakość i dostępność świadczonych usług. Działania te będą wspierały włączenie społeczne oraz zapewniały profesjonalną opiekę najbardziej potrzebującym grupom mieszkańców.

Wsparcie rodzin i seniorów

Należy wspierać rodziny poprzez inicjatywy integracyjne i programy pomocy materialnej. Dla seniorów warto stworzyć dedykowane programy obejmujące m.in. zajęcia aktywizujące i integracyjne, które poprawią ich jakość życia i zmniejszą poczucie izolacji.

Inicjatywy społeczne i integracyjne

Organizacja działań takich jak kluby seniora, warsztaty, wydarzenia kulturalne czy inicjatywy promujące relacje międzypokoleniowe pomoże w budowaniu więzi społecznych i przeciwdziałaniu izolacji. Takie działania będą wspierały integrację społeczną i rozwój kapitału społecznego.

Aktywizacja zawodowa

Kluczowe jest organizowanie programów i działań aktywizacji zawodowej, obejmujących szkolenia, doradztwo zawodowe oraz wsparcie w przekwalifikowaniu, co umożliwi długotrwale bezrobotnym powrót na rynek pracy.

Wprowadzenie tych działań pozwoli na znaczącą poprawę jakości życia mieszkańców Hajnówki, zmniejszenie zależności od pomocy społecznej oraz wzmocnienie rozwoju społeczno-gospodarczego miasta. Realizacja tych inicjatyw powinna uwzględniać możliwość pozyskiwania środków z funduszy unijnych i krajowych, co zwiększy skalę oraz efektywność podejmowanych działań.

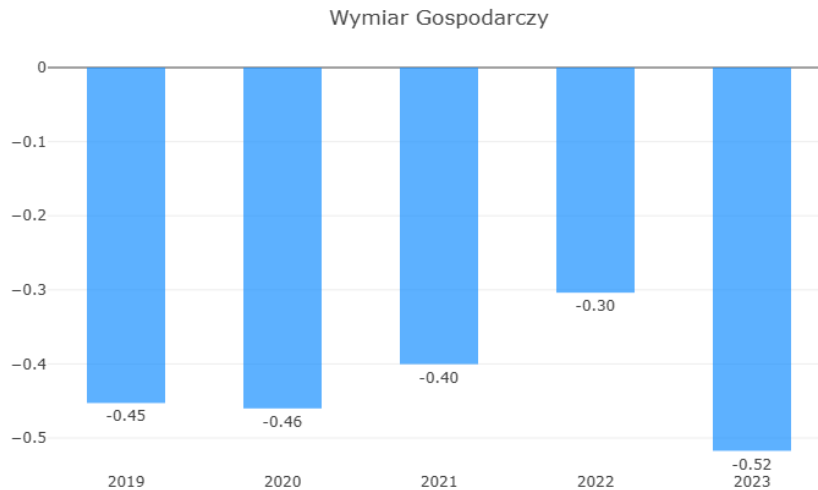
Istotne jest także skoncentrowanie się na tworzeniu zróżnicowanych i dostosowanych do potrzeb programów wsparcia, które uwzględnią specyfikę poszczególnych grup społecznych. Równoległe należy inwestować w szkolenia personelu pomocy społecznej oraz systematyczne monitorowanie jakości świadczonych usług, co pozwoli na identyfikację i eliminację istniejących luk. Tylko kompleksowe i spójne podejście do rozwiązywania problemów społecznych może przynieść wymierne korzyści w postaci większej integracji społecznej, aktywizacji mieszkańców oraz dynamicznego rozwoju Hajnówki.

3. Sfera gospodarcza

Ogólny rozwój gospodarczy

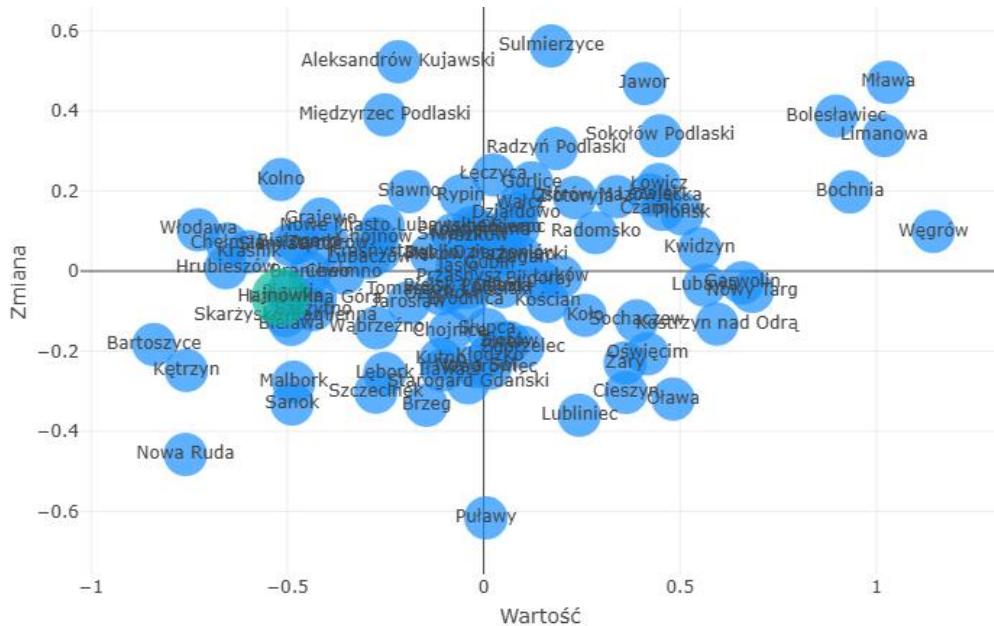
Ogólny rozwój gospodarczy Hajnówki na tle miast podobnych prezentuje się relatywnie słabo. Wskaźnik gospodarczy jest ujemny, a sytuacja mimo poprawy w latach 2021-2022, pogorszyła się w roku 2023.

Wykres 16. Ogólny relatywny wskaźnik rozwoju gospodarczego

Źródło: gminy.monitorrozwoju.pl

Wykres 17. Hajnówka na tle miast podobnych – ogólny wskaźnik rozwoju gospodarczego

Źródło: gminy.monitorrozwoju.pl

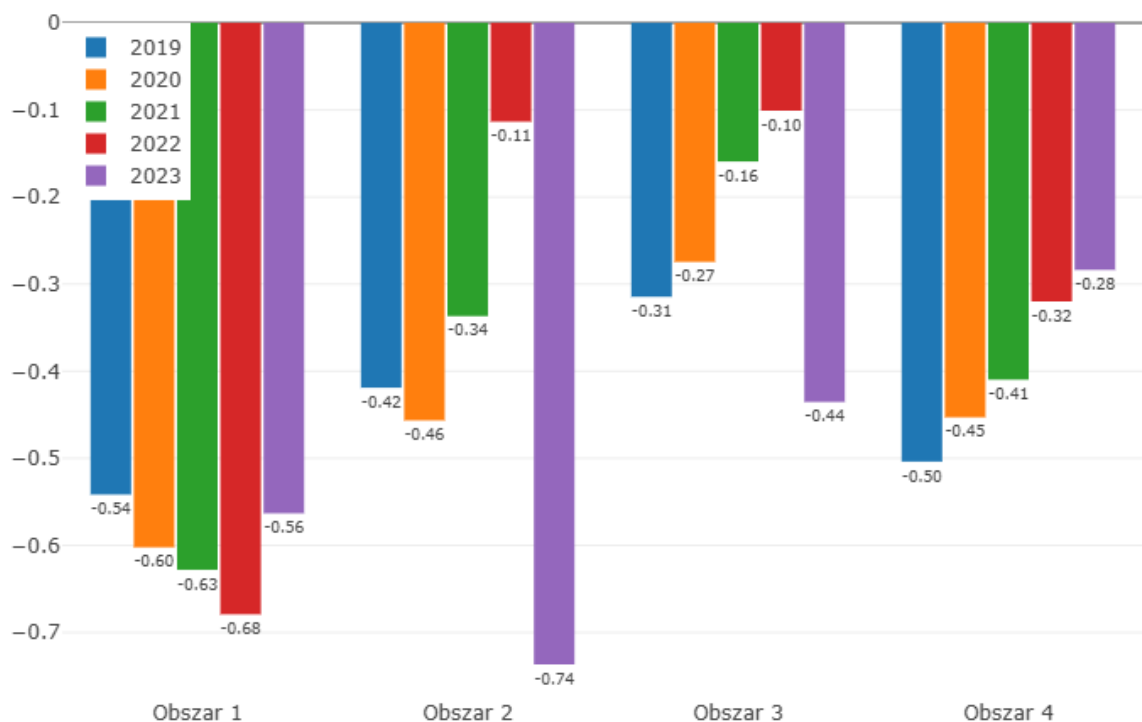
Hajnówka znajduje się w dolnej lewej ćwiartce wykresu porównawczego dynamiki zmian ogólnego wskaźnika rozwoju gospodarczego. Świadczy to o poziomie rozwoju gospodarczego niższym od miast podobnych i w dodatku z ujemną dynamiką. Hajnówka zatem ma niższy rozwój gospodarczy i powoli oddala się od średniej.

Wykres 18. Wskaźnik rozwoju wg obszarów w 2019 i 2023 (porównanie)

Źródło: gminy.monitorrozwoju.pl

Wykres 19. Tendencje wskaźników rozwoju w latach wg obszarów

Źródło: gminy.monitorrozwoju.pl

Spośród czterech obszarów kształtujących wymiar gospodarczy najlepiej w 2023 roku prezentuje się obszar 4 (stan finansów lokalnych), który wykazuje stałą poprawę w latach 2019-2023 (od minus 0,50 do minus 0,28), mimo że sytuacja jest gorsza niż w miastach podobnych (minus 0,28).

Obszar 2 (rynek pracy) i obszar 3 (sytuacja materialna mieszkańców) mimo, że były poniżej średniej dla miast podobnych (ujemne wartości dla poszczególnych obszarów) uległy poprawie w latach 2019-2022. Niestety w 2023 r. nastąpił znaczny spadek wskaźników.

Natomiast obszar 1 (konkurencyjność gospodarki) pozostałe od lat ujemny, a tendencja jest nadal spadkowa.

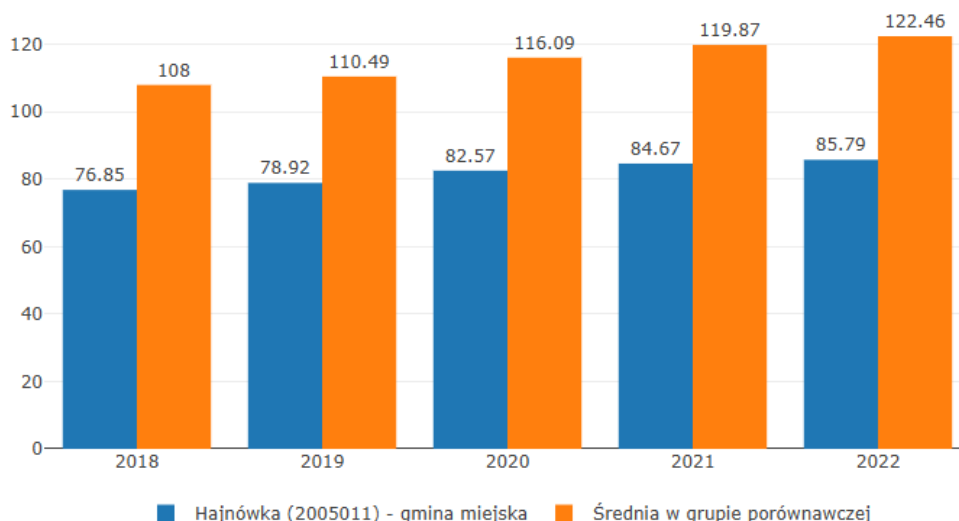
3.1. Aktywność gospodarcza

Struktura gospodarki

Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON na 1000 mieszkańców w Hajnówce w latach 2018–2022 była znacząco niższa niż średnia w grupie porównawczej (miast podobnych). W 2018 roku wskaźnik ten dla Hajnówki wynosił 76,85, podczas gdy w grupie porównawczej osiągał poziom 108. W kolejnych latach liczba podmiotów w Hajnówce rosła, osiągając w 2022 roku 85,79, jednak różnica w stosunku do średniej w grupie porównawczej, wynoszącej w tym czasie 122,46, nadal pozostaje bardzo duża.

Pomimo wzrostu liczby podmiotów gospodarczych w Hajnówce, tempo tego wzrostu jest umiarkowane. Miasto powinno skupić się na budowie lepszego ekosystemu wsparcia dla przedsiębiorców, obejmującego programy szkoleniowe, doradztwo biznesowe oraz zachęty do zakładania nowych firm. Promowanie lokalnych atutów, takich jak unikalne zasoby przyrodnicze i kulturowe regionu, może również przyczynić się do przyciągnięcia inwestorów oraz inspirowania mieszkańców do podejmowania działalności gospodarczej.

Wykres 20. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON na 1000 mieszkańców

Źródło: gminy.monitorrozwoju.pl

Pod względem wielkości podmiotów w mieście dominują mikroprzedsiębiorstwa, które stanowią aż 95% podmiotów. Na terenie miasta znajduje się 1 podmiot średni (zatrudnienie 250 osób i powyżej) i nie występują obecnie podmioty duże (zatrudnienie 1000 osób i więcej).

Tabelaryczne zestawienie podmiotów według klas wielkości zatrudnienia przypadających na 1000 mieszkańców ogółem w 2023 roku prezentuje tabela poniżej.

Tabela 5. Podmioty wg klas wielkości zatrudnienia na 1000 mieszkańców ogółem

Obszar	ogółem	0 - 9	10 – 49	50 - 249	250 - 999	1000 i więcej
Polska	136,8	132,5	3,5	0,7	0,1	0,0
Województwo podlaskie	106,1	102,8	2,6	0,6	0,1	0,0
Powiat hajnowski	82,7	79,2	2,8	0,7	0,0	0,0
Hajnówka	87,1	82,7	3,4	0,9	0,1	0,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS.

Dane dotyczące struktury podmiotów gospodarczych według wybranych i kluczowych sekcji PKD 2007 zostały zaprezentowane w poniższej tabeli. Struktura podmiotów gospodarczych wg sekcji wskazuje na specyfikę miasta.

Najważniejszą w 2023 r. jest sekcja G (handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle) – 19,2%, jest to porównywalny poziom wskaźnika jak dla powiatu (15,8%) i niższy niż dla województwa (19,9%). Udział podmiotów tej sekcji znacząco spadł od 2013 roku.

Drugą w kolejności sekcją w mieście jest przetwórstwo przemysłowe, które nieznacznie spadło od 2013 roku (spadek z 14,0% do 13,3% w 2023 r.). Udział tej sekcji jest znacząco wyższy niż w województwie, wskazując na przemysłowy charakter miasta.

Na trzeciej pozycji znalazła się sekcja F (budownictwo) – 12,50%. Istotne znaczenie mają jeszcze sekcje Q (opieka zdrowotna i pomoc społeczna) - 9,7% (więcej niż w regionie) i sekcje S+T (pozostała działalność usługowa + gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby), która w mieście stanowi 10,8% podmiotów.

Na uwagę zasługują:

- niski udział sekcji M (działalność profesjonalna, naukowa i techniczna) - 6,1% (w regionie – 9,3%), wskazując na niski poziom rozwoju rynku usług profesjonalnych.
- niski udział sekcji I (działalność związana z zakwaterowaniem i gastronomią – 3,5% (w powiecie – 5,6%), wskazując na niski poziom rozwoju turystyki; wskaźnik wzrósł z 2,5% w 2013 r. do 3,5% w 2023 r.

Tabela 6. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON według sekcji PKD 2007 w Hajnówce, powiecie hajnowskim i województwie podlaskim w 2013 i 2023 roku

Obszar	ogółem		Sekcja C		Sekcja F		Sekcja G		Sekcja I		Sekcja L		Sekcja M		Sekcja Q		Sekcje S i T	
	2013	2023	2013	2023	2013	2023	2013	2023	2013	2023	2013	2023	2013	2023	2013	2023	2013	2023
PODLASKIE	100,0%	100,0%	8,2%	7,4%	12,4%	16,0%	26,5%	19,9%	2,2%	2,5%	2,9%	3,5%	8,0%	9,3%	6,4%	7,3%	7,5%	7,8%
Powiat hajnowski	100,0%	100,0%	15,1%	13,5%	10,1%	13,3%	21,0%	15,8%	3,1%	5,6%	3,6%	4,1%	5,1%	5,4%	6,4%	7,1%	10,4%	11,3%
Hajnówka	100,0%	100,0%	14,0%	13,3%	10,7%	12,5%	24,6%	19,2%	2,5%	3,5%	4,5%	5,2%	6,1%	6,1%	8,3%	9,7%	9,3%	10,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych GUS.

Tabela 7. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wybranych działów sekcji C w Hajnówce i powiecie hajnowskim w 2013 i 2023 roku

Obszar	Sekcja C		Sekcja C dział 10		Sekcja C dział 16		Sekcja C dział 23		Sekcja C dział 25		Sekcja C dział 31		Sekcja C dział 32		Sekcja C dział 33	
	2013	2023	2013	2023	2013	2023	2013	2023	2013	2023	2013	2023	2013	2023	2013	2023
Powiat hajnowski	451	433	32	33	252	212	18	19	32	32	35	37	27	19	12	34
Hajnówka	234	220	23	21	104	83	9	9	20	17	22	23	21	16	9	24

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych GUS.

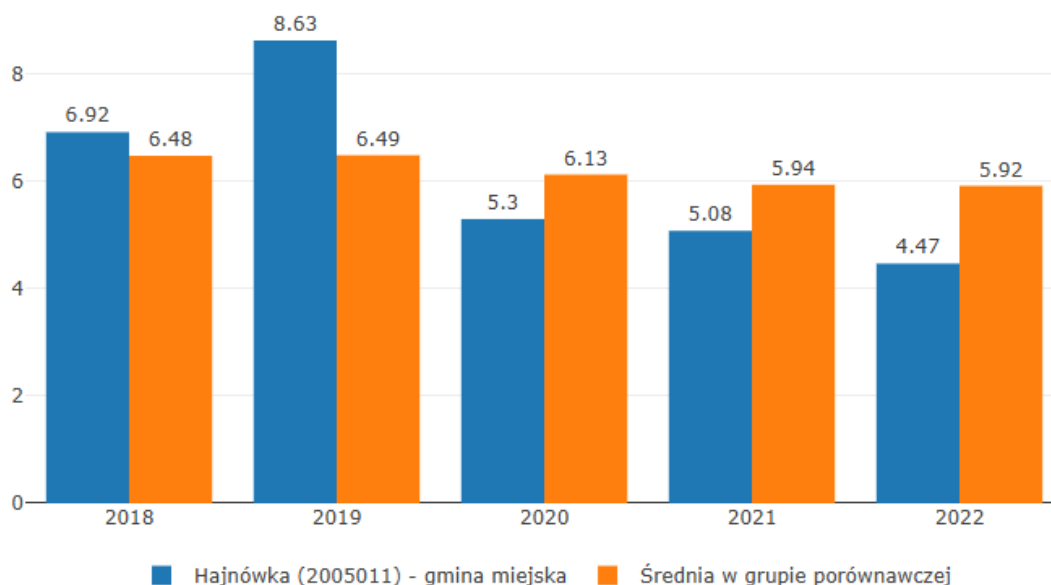
Z punktu widzenia rozwoju miasta ważne jest spojrzenie na zmiany w zakresie sekcji C (przetwórstwo przemysłowe). Dominują firmy związane z działem 16 (produkcja wyrobów z drewna), mimo że odnotowuje się duży spadek (z 104 podmiotów w 2023 r. do 83 w 2023 r.). Duży wzrost jest widoczny w dziale 33 (naprawa, konserwacja i instalowanie maszyn i urządzeń). Znacząca liczba firm działa w dziale 25 (produkcja metalowych wyrobów gotowych) i dziale 31 (produkcja mebli).

Dane wskazują na powolne przeobrażenia gospodarki miasta (spada liczba firm zajmujących się przetwarzaniem drewna, rosną inne branże).

Istotnym obszarem dającym szansę na dynamiczny rozwój przedsiębiorczości są tzw. przemysły kreatywne bazujące na indywidualnej kreatywności, umiejętnościach i talencie oraz stwarzające potencjał generowania nowych miejsc pracy, wzrostu zamożności i rozwoju własności intelektualnej: reklama, architektura, rynek sztuki i antyków, rzemiosło, design, moda, film, gry video, muzyka, sztuki performatywne, rynek wydawniczy, oprogramowanie oraz radio i telewizja.

Udział nowo zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego w liczbie nowo zarejestrowanych podmiotów ogółem w Hajnówce oraz w grupie porównawczej pokazuje zróżnicowanie wskaźników na przestrzeni lat 2018–2022. W 2018 roku udział sektora kreatywnego w Hajnówce wynosił 6,92%, co było nieznacznie wyższe niż średnia w grupie porównawczej wynosząca 6,48%. Najwyższy poziom udziału w Hajnówce odnotowano w 2019 roku, kiedy wskaźnik wzrósł do 8,63%, wyraźnie przewyższając średnią grupy porównawczej (6,49%). Od tego momentu widać jednak systematyczny spadek. W 2020 roku udział wyniósł 6,13%, by w 2022 roku spaść do zaledwie 4,47%. W tym samym okresie wskaźnik w grupie porównawczej pozostał stabilny, oscylując wokół 5,92% w 2022 roku.

Wykres 21. Udział nowo zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego w liczbie nowo zarejestrowanych podmiotów ogółem - średnia trzyletnia

Źródło: gminy.monitorrozwoju.pl.

Dane te sugerują, że sektor kreatywny w Hajnówce w ostatnich latach traci na znaczeniu. Zmniejszający się udział podmiotów kreatywnych to sygnał, że miasto powinno podjąć

działania mające na celu stymulowanie rozwoju tej branży, która odgrywa kluczową rolę w budowaniu innowacyjnej i zróżnicowanej gospodarki.

Analiza przychodów, dochodów i podatków z tytułu działalności gospodarczej wskazują na istotny spadek liczby podatników w latach 2015-2022 oraz spadek dochodów i przychodów w roku 2022. Jest to związane w dużej mierze z epidemią COVID-19 oraz wojną hybrydową na granicy polsko-białoruskiej.

Tabela 8. Przychody, dochody i podatki z tytułu działalności gospodarczej

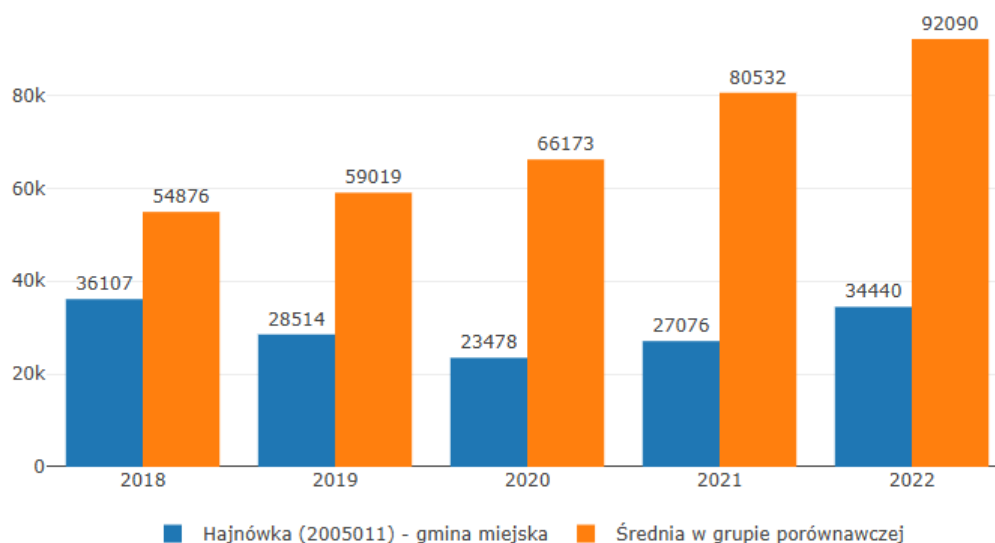
Wskaźnik	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Łączna kwota dochodów z tytułu działalności gospodarczej [mln]	79,18	78,92	83,68	90,10	105,05	84,62	103,50	73,50
Łączna liczba podatników uzyskujących dochody z tytułu działalności gospodarczej [szt.]	958	942	932	936	937	947	688	611
Łączna kwota przychodów z tytułu działalności gospodarczej [mln]	394,15	382,46	429,28	483,13	501,93	499,71	539,95	496,44
Łączna kwota zaliczki na podatek z tytułu działalności gospodarczej [mln]	10,01	9,64	10,52	11,56	12,41	13,31	16,15	10,78

Zródło: www.przedsiębiorczosc.monitorrozwoju.pl.

Ważnym miernikiem rozwoju konkurencyjnej gospodarki są dochody budżetu samorządów z tytułu udziału w CIT (spółek z osobowością prawną). Duża liczba takich firm i znaczące dochody wskazują na dojrzałość sektora przedsiębiorczości. Dochody budżetu Hajnówki z tytułu udziału w CIT na 1000 osób w wieku od 18 lat w latach 2018–2022 były znacząco niższe niż średnia w grupie porównawczej. W 2018 roku wynosiły one 36 107 zł, podczas gdy średnia w grupie porównawczej osiągnęła 54 876 zł. W kolejnych latach w Hajnówce odnotowano spadek dochodów, które w 2020 roku osiągnęły najniższy poziom 23 478 zł. Choć w latach 2021–2022 nastąpił niewielki wzrost, to w 2022 roku dochody Hajnówki wyniosły 34 440 zł, co jest nadal znacznie poniżej średniej w grupie porównawczej, która wzrosła do imponujących 92 090 zł.

Dynamiczny wzrost dochodów w grupie porównawczej świadczy o rosnącej aktywności gospodarczej w innych samorządach, podczas gdy Hajnówka w tym zakresie pozostaje w tyle. Niskie dochody z CIT wskazują na ograniczoną liczbę firm o potencjale rozwojowym generujących znaczące wpływy podatkowe oraz niewystarczającą aktywność gospodarczą w regionie.

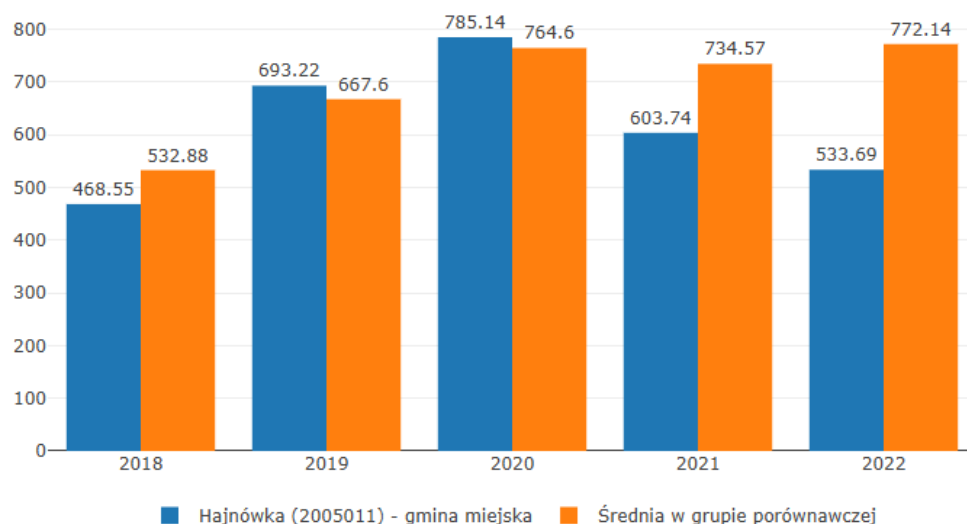
Wykres 22. Dochody budżetu JST z tytułu udziału w CIT na 1000 osób w wieku od 18 lat

Źródło: gminy.monitorrozwoju.pl

Ważnym elementem lokalnej gospodarki jest potencjał inwestycyjny miasta. Wydatki inwestycyjne budżetu jednostek samorządu terytorialnego na 1 mieszkańca, według średniej 3-letniej, pokazują wyraźne różnice między Hajnówką a grupą porównawczą w latach 2018–2022. W 2018 roku wydatki inwestycyjne w Hajnówce wynosiły 468,55 zł na mieszkańca, co było znacznie poniżej średniej w grupie porównawczej, wynoszącej 532,88 zł.

Wykres 23. Wydatki inwestycyjne budżetu JST na 1 mieszkańca (średnia 3letnia)

Źródło: gminy.monitorrozwoju.pl

W kolejnych latach Hajnówka odnotowała wzrost tych wydatków, osiągając najwyższy poziom w 2020 roku – 785,14 zł, co nawet przewyższyło średnią grupy porównawczej, wynoszącą wówczas 764,6 zł. Jednak w latach 2021 i 2022 nastąpił wyraźny spadek wydatków

inwestycyjnych w Hajnówce – w 2022 roku wskaźnik wynosił już tylko 533,69 zł na mieszkańca, podczas gdy średnia grupy porównawczej wzrosła do 772,14 zł.

Dane te pokazują, że choć Hajnówka miała momenty intensywniejszej aktywności inwestycyjnej, jej wydatki na przestrzeni analizowanych lat nie wykazują stabilnej dynamiki wzrostowej, a pod koniec okresu znacznie odbiegają od wyników grupy porównawczej.

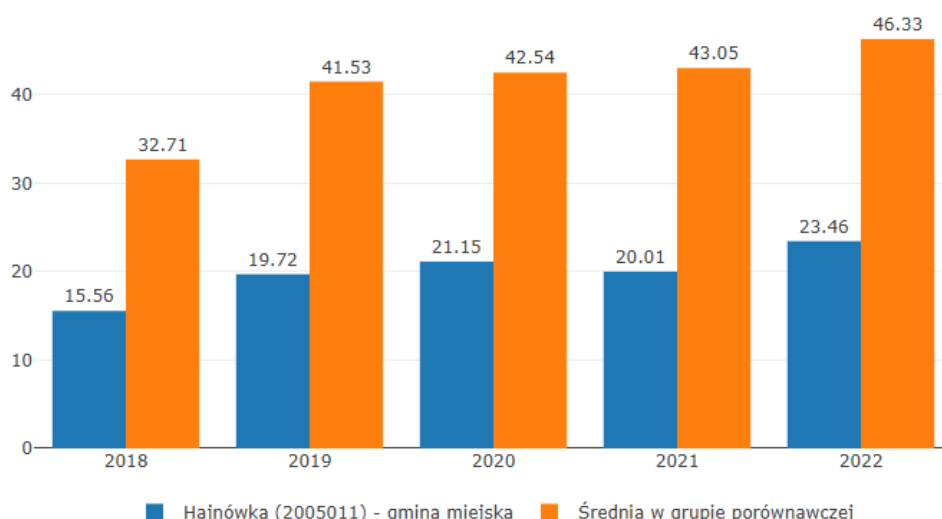
Zasoby dla gospodarki

O potencjale gospodarczym i przyszłości przedsiębiorczości świadczy dostępność pracowników na rynku pracy. Liczba uczniów w średnich szkołach zawodowych na 1000 mieszkańców w Hajnówce w latach 2018–2022 była znacznie niższa niż średnia w grupie porównawczej. W 2018 roku wskaźnik ten wynosił 15,56 dla Hajnówki, podczas gdy w grupie porównawczej osiągał wartość 32,71. W kolejnych latach liczba uczniów w Hajnówce stopniowo rosła, osiągając poziom 23,46 w 2022 roku. Jednak mimo tego różnica względem grupy porównawczej, której średnia w 2022 roku wyniosła 46,33, nadal pozostaje znacząca.

Wskaźnik w grupie porównawczej konsekwentnie wzrastał w analizowanym okresie. Tymczasem w Hajnówce, mimo poprawy, rozwój tego segmentu edukacji nie nadążył za średnią regionalną.

Sytuacja ta wskazuje na konieczność działań wspierających rozwój szkolnictwa zawodowego w Hajnówce. Kluczowe może być dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb lokalnego rynku pracy, wprowadzenie atrakcyjnych kierunków kształcenia oraz rozwijanie współpracy pomiędzy szkołami a przedsiębiorstwami. Ponadto warto inwestować w promocję szkolnictwa zawodowego wśród młodzieży i rodziców, podkreślając możliwości kariery zawodowej, jakie daje zdobycie konkretnego zawodu.

Wykres 24. Liczba uczniów w średnich szkołach zawodowych na 1000 mieszkańców gminy

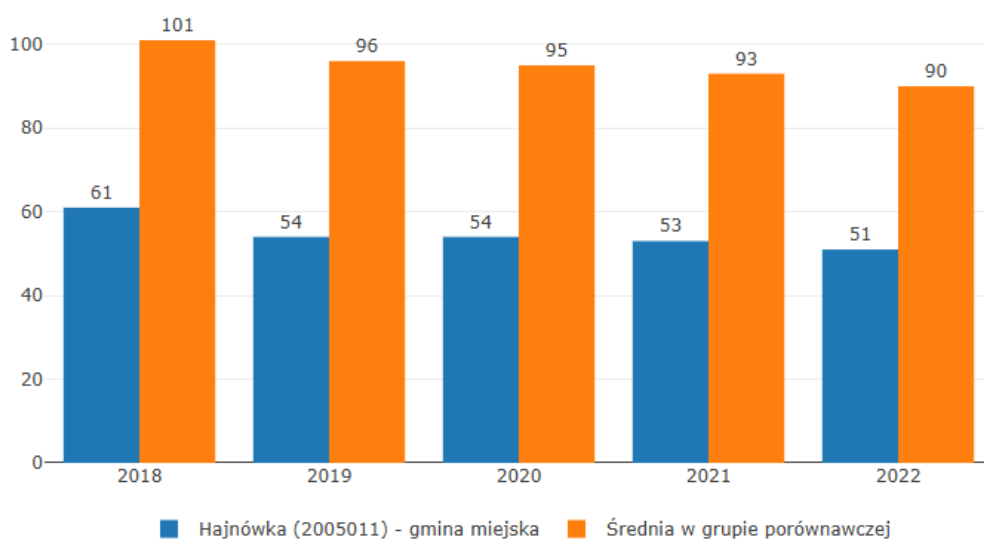

Źródło: gminy.monitorrozwoju.pl

Liczba absolwentów szkół średnich w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w Hajnówce w latach 2018–2022 była niższa niż średnia w grupie porównawczej. W 2018 roku wskaźnik ten dla Hajnówki wynosił 61, podczas gdy w grupie porównawczej osiągnął aż 101. W kolejnych latach liczba absolwentów w Hajnówce wykazywała tendencję spadkową, osiągając najniższy poziom 51 w 2022 roku, podczas gdy w grupie porównawczej wskaźnik zmniejszył się jedynie do 90. Różnica pomiędzy Hajnówką a grupą porównawczą jest znacząca i utrzymuje się na wysokim poziomie przez cały analizowany okres.

W kolejnych latach miasto powinno skoncentrować się na wzmocnieniu oferty edukacyjnej na poziomie szkół średnich.

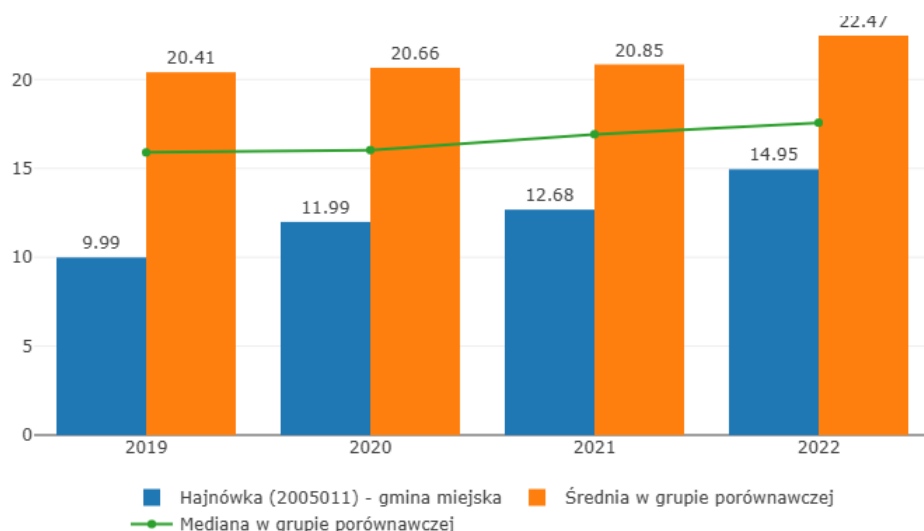
Wykres 25. Liczba absolwentów szkół średnich w ostatnich pięciu latach w przeliczeniu na 1000 mieszkańców

Źródło: gminy.monitorrozwoju.pl

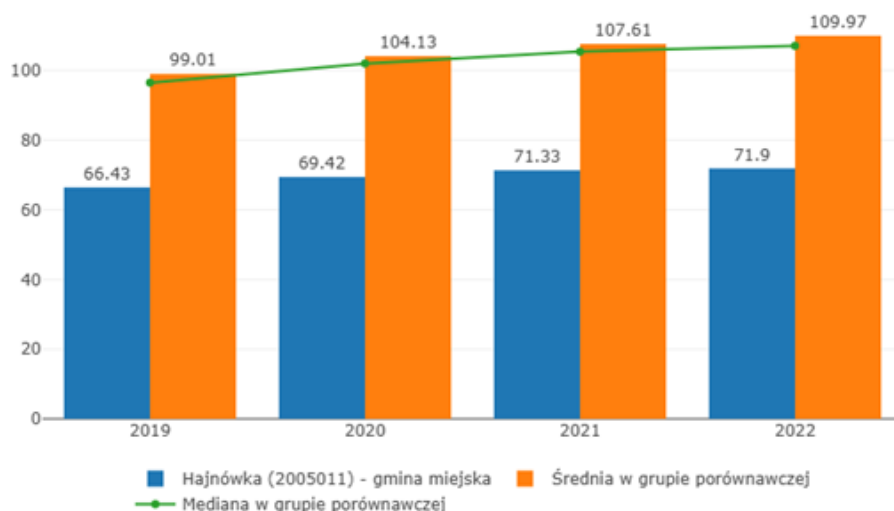
Ważnym czynnikiem rozwoju gospodarki jest dostępność komercyjnej powierzchni do prowadzenia biznesu w relacji do liczby nowych podmiotów gospodarczych. Wskaźnik poprawia się w latach 2019-2022, jednak jest znacząco niższy (14,95) od średniej dla miast podobnych (22,47).

Wykres 26. Nowo oddana powierzchnia komercyjna do liczby nowych podmiotów gospodarczych - średnia trzyletnia

Źródło: gminy.monitorrozwoju.pl

Wykres 27. Liczba podmiotów gospodarczych świadczących usługi na 1000 mieszkańców

Źródło: gminy.monitorrozwoju.pl

Innym kluczowym czynnikiem rozwoju gospodarki jest dostępność firm świadczących usługi na rzecz mieszkańców i firm na 1000 mieszkańców. Wskaźnik poprawia się w latach 2019-2022, jednak jest znacząco niższy (71,90) od średniej dla miast podobnych (109,97).

3.2. Gospodarka i przedsiębiorczość w percepcji mieszkańców

Przeprowadzone badania społeczne i konsultacje pozwoliły zidentyfikować kluczowe wyzwania, z jakimi mierzy się Hajnówka, oraz potrzeby różnych grup społecznych, takich jak młodzież, przedsiębiorcy i liderzy lokalni. Wyniki wskazują na pilną konieczność działań wspierających rozwój gospodarczy oraz zatrzymanie młodych mieszkańców w mieście.

Badania młodzieży

Z badań młodzieży wynika, że głównymi powodami opuszczania Hajnówki są: brak atrakcyjnych ofert pracy oraz niskie zarobki (77% wskazań), niewystarczające warunki do przedsiębiorczości (46% wskazań).

Tylko 3% młodych osób deklaruje chęć pracy w Hajnówce, a jedynie 6% chciałoby tu mieszkać po ukończeniu szkoły.

Na pytanie „Czy rozważasz prowadzenie własnej działalności gospodarczej?” 22% odpowiedziało „tak”, a aż 54% „nie”. Co więcej, jedynie 6% młodzieży deklaruje zaufanie do przedsiębiorców.

Jako główne działania, które mogłyby zatrzymać młodzież w mieście, wskazują tworzenie nowych miejsc pracy – 72% wskazań. Dane te podkreślają potrzebę większego zaangażowania w rozwój rynku pracy, poprawę jego jakości oraz promocję przedsiębiorczości wśród młodzieży.

Badania przedsiębiorców

Przedsiębiorcy również wskazują na istotne bariery rozwoju w Hajnówce. Aż 79% badanych uważa, że lokalny rynek pracy oraz dostępność ofert pracy to słabe strony miasta, a 55,8% ocenia warunki do otwierania i prowadzenia działalności gospodarczej jako niewystarczające.

Wskazano także na konkretne potrzeby w zakresie wsparcia: 70% przedsiębiorców oczekuje pomocy finansowej na rozpoczęcie działalności, 33% potrzebuje wsparcia merytorycznego i szkoleniowego, a 35% wskazuje na brak doradztwa prawnego dla już działających firm.

Wyniki te pokazują, że kluczowym elementem wspierającym rozwój gospodarczy powinny być systemowe działania samorządu na rzecz lokalnych przedsiębiorców, takie jak dotacje, szkolenia czy doradztwo prawne.

Badania liderów lokalnych

Liderzy lokalni, podobnie jak przedsiębiorcy i młodzież, dostrzegają problem z niedostatecznymi możliwościami na rynku pracy w Hajnówce. Aż 75% liderów ocenia, że szanse na znalezienie dobrze płatnej pracy są bardzo niskie.

Jako kluczowe rozwiązanie wskazują poszerzenie oferty doradztwa zawodowego w szkołach (62% wskazań) oraz zwiększenie wsparcia przedsiębiorców przez samorząd (81% wskazań).

Tworzenie nowych, atrakcyjnych miejsc pracy powinno uwzględniać nie tylko wysokość wynagrodzenia, ale także różnorodność i jakość oferowanych stanowisk, co przyciągnie młode talenty oraz zatrzyma ich w regionie.

3.3. Potrzeby i wyzwania w sferze gospodarczej

Hajnówka zmagana się z wyzwaniami gospodarczymi wynikającymi z historycznego uzależnienia od przemysłu drzewnego i braku zróżnicowanej gospodarki. Hajnówka przez wiele lat była miejscem ograniczonego rozwoju przedsiębiorczości. W czasach PRL do miasta przyjeżdżało się z nakazu pracy, a stabilne zatrudnienie w państwowych zakładach nie wymagało od mieszkańców podejmowania ryzyka związanego z prowadzeniem własnej działalności gospodarczej. W otoczeniu dużych, państwowych przedsiębiorstw brakowało przestrzeni na rozwój prywatnych inicjatyw. Po transformacji ustrojowej część państwowych firm została sprywatyzowana, a w ich miejscu zaczęły powstawać nowe, mniejsze przedsiębiorstwa. Jednak te zmiany nie były wystarczające, by wchłonąć całą lokalną siłę roboczą i w pełni wykorzystać potencjał miasta.

Mimo to, istnieją przykłady wykorzystania lokalnych zasobów, takich jak bogactwo Puszczy Białowieskiej, do budowy udanych biznesów. Aby w pełni wykorzystać potencjał Hajnówki, konieczne jest podejmowanie działań wspierających rozwój przedsiębiorczości. Miasto powinno aktywnie tworzyć system zachęt dla inwestorów, ułatwiać zakładanie nowych działalności gospodarczych i wprowadzać programy wsparcia dla początkujących przedsiębiorców. Kluczowe jest również kształcenie mieszkańców w nowych zawodach, dostosowanych do współczesnych potrzeb rynku, oraz oferowanie stałego doradztwa biznesowego. Takie działania mogą pomóc mieszkańcom Hajnówki przełamać bariery i wykorzystać lokalne atuty, przekształcając je w realne korzyści gospodarcze.

W Hajnówce funkcjonują instytucje sektora służb mundurowych, takie jak Areszt Śledczy, Straż Graniczna, Policja oraz Straż Pożarna. Wiele z tych osób kończy swoją karierę zawodową w stosunkowo młodym wieku, co stwarza potencjał do ich aktywizacji w sferze biznesowej. Warto wykorzystać ich doświadczenie, umiejętności organizacyjne i dyscyplinę, oferując wsparcie i zachęty do zakładania własnej działalności gospodarczej. Niestety, brak dedykowanych szkoleń i zachęt dla osób kończących służbę w formacjach mundurowych sprawia, że emeryci „w stanie spoczynku” rzadko podejmują działalność zawodową w ramach własnej firmy. To niewykorzystany potencjał, szczególnie że osoby te często dysponują doświadczeniem, umiejętnościami organizacyjnymi i zdolnościami przywódczymi, które mogłyby być przydatne w prowadzeniu działalności gospodarczej.

Podobny problem dotyczy młodych absolwentów szkół średnich, którzy decydują się nie kontynuować nauki na studiach wyższych. W przeprowadzonych ankietach wskazywali, że programy nauczania w szkołach nie przygotowują ich wystarczająco dobrze do wejścia na rynek pracy. Największymi brakami są niewystarczające doradztwo zawodowe oraz zbyt mały nacisk na naukę przedsiębiorczości. Dodatkowo, wiele przedmiotów realizowanych w szkołach nie odpowiada na potrzeby współczesnego rynku, co skutkuje tym, że absolwenci nie dysponują umiejętnościami najbardziej poszukiwanymi przez pracodawców.

Aby zmienić tę sytuację, warto spojrzeć na problem w szerszym kontekście – zarówno oferty edukacyjnej, jak i zajęć dodatkowych, które pomogłyby młodym ludziom zdobyć umiejętności potrzebne do założenia własnej działalności gospodarczej. Szkoły powinny dostosować swoje

programy nauczania do dynamicznie zmieniających się potrzeb rynku, wprowadzając przedmioty praktyczne, warsztaty i zajęcia, które rozwijają kompetencje przyszłości, takie jak umiejętności cyfrowe, zarządzanie projektami czy podstawy prowadzenia biznesu.

Równocześnie kluczowe jest wzmocnienie doradztwa zawodowego. Takie wsparcie mogłoby obejmować warsztaty, konsultacje indywidualne, a także programy mentoringowe, gdzie doświadczeni przedsiębiorcy dzieliliby się swoją wiedzą i inspirowali innych do działania. Wprowadzenie takich działań mogłoby znacząco zwiększyć liczbę osób decydujących się na założenie własnej firmy, a tym samym przyczynić się do aktywizacji zawodowej różnych grup społecznych oraz rozwoju lokalnej gospodarki.

Miasto wykazuje ograniczoną aktywność w zakresie wsparcia biznesu – brakuje regularnych spotkań branżowych, a także przestrzeni dedykowanej wymianie doświadczeń, uwag i pomysłów na rozwój lokalnej gospodarki. Taka sytuacja utrudnia budowanie współpracy między przedsiębiorcami oraz ogranicza możliwości wspólnego wypracowywania strategii rozwoju miasta.

Mieszkańcy i odwiedzający miasto turyści coraz częściej oczekują spokojnego otoczenia, harmonijnie zaaranżowanej przestrzeni, zadbanego środowiska naturalnego oraz dostępu do wysokiej jakości atrakcji kulturalnych i rekreacyjnych. Hajnówka i Region Puszczy Białowieskiej mają potencjał, aby odpowiedzieć na te potrzeby, tworząc kompleksową ofertę turystyczną, która łączy w sobie walory przyrodnicze, zdrowotne, ekologiczne i edukacyjne. Co więcej, region ten ma unikalną możliwość zaoferowania turystom autentycznych doświadczeń, które odwołują się do jego kulturowego dziedzictwa i nieskażonej przyrody.

Aby w pełni wykorzystać ten potencjał, warto rozwijać infrastrukturę turystyczną, organizować wydarzenia promujące lokalną kulturę oraz inwestować w działania edukacyjne, które przyciągną zarówno turystów, jak i osoby poszukujące miejsc sprzyjających zdrowemu stylowi życia. Kluczowe może być również budowanie marki regionu jako miejsca, które łączy naturę, tradycję i nowoczesność, oferując niezapomniane wrażenia w zgodzie z zasadami zrównoważonego rozwoju.

4. Bezpieczeństwo

Bezpieczeństwo publiczne stanowi istotny element wpływający na jakość życia mieszkańców oraz rozwój lokalnych społeczności. W Hajnówce, podobnie jak w całym Powiecie Hajnowskim, działania mające na celu poprawę bezpieczeństwa są integralną częścią zarówno lokalnych, jak i ponadlokalnych strategii rozwoju. Dokumenty te podkreślają potrzebę przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, poprawy jakości przestrzeni publicznej oraz budowania zintegrowanego systemu zarządzania rozwojem.

Bezpieczeństwo publiczne wpisuje się również w wizję rozwoju miasta Hajnówka. Wizja ta opiera się na budowaniu partnerstwa, którego celem jest tworzenie przestrzeni dostępnej, bezpiecznej i przyjaznej zarówno dla mieszkańców, jak i odwiedzających. Dążenie do zapewnienia bezpieczeństwa w mieście harmonizuje z założeniami strategicznymi Hajnówki, które koncentrują się na poprawie jakości życia, wspieraniu integracji społecznej oraz budowaniu pozytywnego wizerunku miasta jako atrakcyjnego miejsca do życia, pracy i wypoczynku.

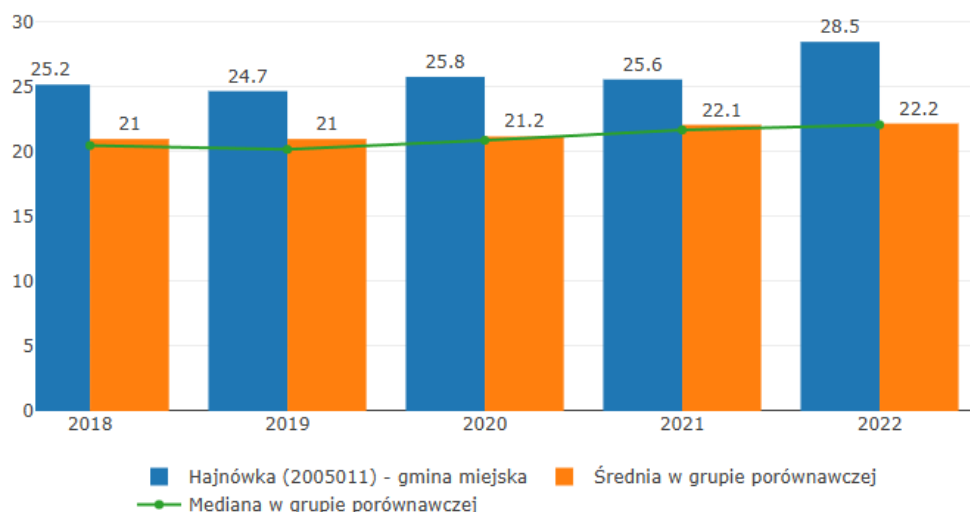
Analiza stanu bezpieczeństwa w Hajnówce wpisuje się w szersze założenia strategiczne i ma na celu nie tylko diagnozę aktualnych problemów, ale również wskazanie skutecznych rozwiązań, które pozwolą na realizację wspomnianych celów. Działania w tym zakresie są kluczowe dla zapewnienia spójnego, zintegrowanego rozwoju miasta oraz budowy jego pozytywnego wizerunku jako miejsca dostępnego, bezpiecznego i atrakcyjnego dla mieszkańców, inwestorów i turystów.

4.1. Ogólny poziom bezpieczeństwa

Poniższy wykres przedstawia liczbę przestępstw drogowych stwierdzonych przez policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych na 10 tys. mieszkańców w gminie miejskiej Hajnówka w latach 2018–2022, w porównaniu ze średnią oraz medianą w grupie porównawczej. Dane wskazują, że wskaźnik przestępstw drogowych w Hajnówce wykazuje systematyczny wzrost. W 2018 roku wynosił 25,2, a w 2022 roku osiągnął najwyższą wartość – 28,5. W porównaniu do średniej w grupie porównawczej, która wzrosła z 21 w 2018 roku do 22,2 w 2022 roku, wskaźnik w Hajnówce jest znacząco wyższy. Również w odniesieniu do mediany w grupie porównawczej, która pozostaje stabilna na poziomie 21–22 w całym analizowanym okresie, Hajnówka wypada niekorzystnie. Wskazuje to na wyraźnie wyższy poziom przestępstw drogowych w Hajnówce w porównaniu do innych jednostek w grupie porównawczej.

Dynamiczny wzrost wskaźnika w gminie w latach 2018–2022 sugeruje konieczność podjęcia działań prewencyjnych i edukacyjnych w celu poprawy bezpieczeństwa drogowego w mieście.

Wykres 28. Przestępstwa drogowe stwierdzone przez policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych na 10. tys. mieszkańców

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

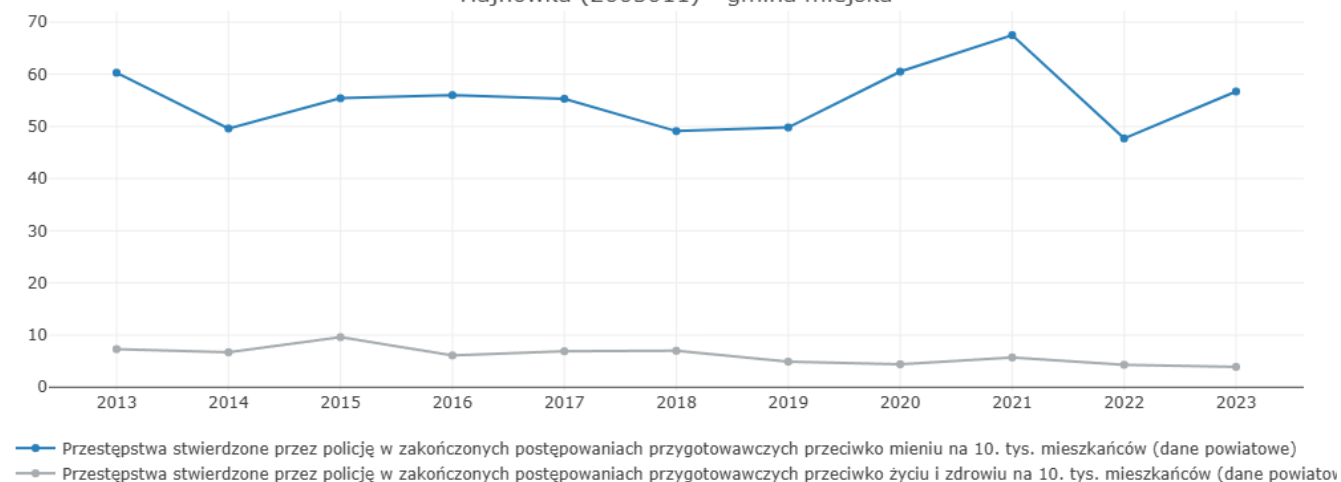
Poniższy wykres przedstawia dane dotyczące przestępstw stwierdzonych przez policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych na 10 tys. mieszkańców w powiecie hajnowskim w latach 2013–2023, w dwóch kategoriach: przestępstwa przeciwko mieniu oraz przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu.

Liczba przestępstw przeciwko mieniu w latach 2013–2023 utrzymuje się na względnie wysokim poziomie. W 2013 roku wynosiła około 60 przypadków na 10 tys. mieszkańców, a następnie w kolejnych latach obserwowano niewielkie wahania. Najwyższy poziom odnotowano w 2021 roku (około 65 przypadków), po czym w 2022 roku nastąpił spadek. W 2023 roku liczba tych przestępstw wzrosła ponownie, osiągając wartość około 55 przypadków, co sugeruje niewielkie pogorszenie sytuacji w ostatnim roku w porównaniu do 2022 roku.

Liczba przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu jest znacznie niższa i utrzymuje się na stabilnym poziomie przez cały analizowany okres. Waha się w granicach 5–10 przypadków na 10 tys. mieszkańców, z niewielkimi odchyleniami w poszczególnych latach. Nie zaobserwowano istotnych trendów wzrostowych ani spadkowych.

Wykres 29. Przepięstwa przeciwko mieniu, życiu i zdrowiu stwierdzone przez policję

Hajnówka (2005011) - gmina miejska

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

Powiat hajnowski zmagają się z problemem przestępstw przeciwko mieniu, które mimo pewnych wahań pozostają na wysokim poziomie. Wymaga to szczególnej uwagi w zakresie działań prewencyjnych. Stabilny i niski poziom przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu jest pozytywnym aspektem, który wskazuje na brak poważnych zagrożeń w tej kategorii. Konieczne jest kontynuowanie działań na rzecz poprawy bezpieczeństwa w powiecie, zwłaszcza w obszarze ochrony mienia, aby osiągnąć bardziej wyraźny i trwały spadek wskaźnika przestępczości.

W 2023 roku na terenie powiatu hajnowskiego odnotowano 1851 zgłoszeń zagrożeń na Krajowej Mapie Zagrożeń Bezpieczeństwa (KMZB), z czego aż 1491 zostało potwierdzonych przez policję. Dane te wskazują na wysoki poziom aktywności mieszkańców w zgłaszaniu problemów związanych z bezpieczeństwem oraz na rzeczywisty charakter zgłaszanych incydentów. Najczęstszym problemem było spożywanie alkoholu w miejscach niedozwolonych, które stanowiło aż 1111 zgłoszeń, co odpowiada ponad 60% wszystkich przypadków. Tego typu incydenty podkreślają potrzebę wzmocnionych działań prewencyjnych, większej obecności patroli policyjnych w newralgicznych miejscach oraz prowadzenia kampanii edukacyjnych skierowanych do społeczności lokalnej.

Kolejnym istotnym problemem było przekraczanie dozwolonej prędkości, na które zgłoszono 125 przypadków. Problem ten wskazuje na potrzebę zwiększenia nadzoru nad ruchem drogowym, w tym intensyfikacji kontroli prędkości. Niewłaściwa infrastruktura drogowa była przedmiotem 78 zgłoszeń, co ujawnia niedostatki w stanie dróg, oznakowaniu czy zabezpieczeniach, które wymagają modernizacji, aby poprawić bezpieczeństwo uczestników ruchu drogowego.

Zgłoszenia dotyczące nieprawidłowego parkowania (25 przypadków) oraz złej organizacji ruchu drogowego (9 przypadków) stanowią mniejsze procentowo problemy, jednak wskazują na potrzebę lepszego zarządzania przestrzenią publiczną i organizacją ruchu w wybranych obszarach.

Analiza danych z KMZB pokazuje, że największym wyzwaniem dla miasta pozostaje problem spożywania alkoholu w miejscach niedozwolonych oraz kwestie związane z bezpieczeństwem

na drogach. Wnioski te powinny stanowić podstawę do planowania działań prewencyjnych, takich jak zwiększenie liczby patroli policyjnych, modernizacja infrastruktury drogowej oraz wprowadzenie programów edukacyjnych promujących bezpieczne i odpowiedzialne zachowania. Skuteczne działania w tych obszarach mogą przyczynić się do poprawy bezpieczeństwa publicznego i zmniejszenia liczby zgłaszanych zagrożeń w przyszłości, co z kolei wpłynie na wzrost poczucia bezpieczeństwa wśród mieszkańców powiatu hajnowskiego.

4.2. Monitoring miejski

Obecny stan monitoringu miejskiego w Hajnówce pozostawia wiele do życzenia, zarówno pod względem technologicznym, jak i funkcjonalnym. System oparty jest na przestarzałym sprzęcie, który nie spełnia współczesnych standardów. Kamery, będące kluczowym elementem monitoringu, charakteryzują się niską rozdzielczością, co znacznie ogranicza ich zdolność do rejestrowania szczegółowych i użytecznych materiałów wideo. Dodatkowo rozmieszczenie kamer jest nieoptymalne – wiele kluczowych miejsc w mieście, takich jak rejony szkół, parki czy obszary o podwyższonym ryzyku, pozostaje poza zasięgiem systemu.

Niska jakość i ograniczony zasięg monitoringu miejskiego skutkują zmniejszoną skutecznością działań prewencyjnych i operacyjnych, co wpływa na wzrost liczby drobnych przestępstw i aktów wandalizmu.

Mieszkańcy, podczas przeprowadzonych konsultacji społecznych, wielokrotnie zgłaszali potrzebę modernizacji systemu monitoringu. Wskazywali, że lepsza jakość kamer oraz ich rozmieszczenie w strategicznych lokalizacjach mogłyby znacząco poprawić bezpieczeństwo. Ponadto policja zwróciła uwagę na to, że brak nowoczesnego monitoringu miejskiego ogranicza możliwości identyfikacji sprawców przestępstw oraz prowadzenia działań interwencyjnych w czasie rzeczywistym.

Modernizacja systemu monitoringu miejskiego powinna objąć wymianę kamer na urządzenia wysokiej rozdzielczości, wyposażone w funkcje inteligentnej analizy obrazu. Konieczne jest również zwiększenie liczby punktów monitoringu, co stanowiłoby znaczącą poprawę w porównaniu do obecnego stanu.

Wdrożenie nowoczesnego monitoringu miejskiego w Hajnówce przyniosłoby wymierne korzyści w postaci zwiększenia poczucia bezpieczeństwa mieszkańców, zmniejszenia liczby przestępstw oraz usprawnienia pracy służb porządkowych. Realizacja tego projektu powinna stać się jednym z priorytetów samorządu, aby sprostać oczekiwaniom społeczności i dostosować infrastrukturę bezpieczeństwa do współczesnych wymagań.

4.3. Sytuacja na granicy

Funkcjonowanie granicy polsko-białoruskiej oraz wprowadzenie czasowego stanu wyjątkowego we wrześniu 2021 roku znacząco wpłynęło na ogólny stan bezpieczeństwa w powiecie hajnowskim, w tym w mieście Hajnówka. Stan wyjątkowy objął miejscowości zlokalizowane w gminach przygranicznych, takich jak Czeremcha, Kleszczele, Dubicze Cerkiewne, Białowieża, Narewka oraz częściowo Hajnówka, i wiązał się z wprowadzeniem licznych ograniczeń, które miały bezpośredni oraz pośredni wpływ na życie mieszkańców, gospodarkę, turystykę i wizerunek regionu.

Sytuacja ta wywołała poczucie niepewności i zagrożenia wynikające z potencjalnych incydentów przygranicznych oraz wzmożonej obecności służb mundurowych. Wpływ na turystykę był szczególnie dotkliwy. Powiat hajnowski, znany z walorów przyrodniczych, w tym Puszczy Białowieskiej, zanotował znaczący spadek liczby odwiedzających, co przełożyło się na pogorszenie sytuacji gospodarczej w branży turystycznej i usługowej. Ograniczenia w przemieszczaniu się oraz negatywny wizerunek powiatu jako strefy potencjalnego zagrożenia dodatkowo zniechęcały turystów i inwestorów. Warto również zauważyć, że w dłuższej perspektywie czasowej wizerunek regionu jako niestabilnego i zagrożonego wpłynął na postrzeganie Hajnówki nie tylko w Polsce, ale i za granicą.

4.4. Konsultacje z policją

Podczas konsultacji z Policją podkreślono kluczowe wyzwania i potrzeby, które mogą przyczynić się do poprawy bezpieczeństwa publicznego w Hajnówce. Jednym z najważniejszych elementów wskazanych przez funkcjonariuszy było znaczenie kampanii edukacyjnych jako narzędzia wspierającego budowanie społecznej odpowiedzialności oraz świadomości mieszkańców w zakresie bezpieczeństwa. Działania powinny być skierowane do różnych grup społecznych, w tym dzieci, młodzieży, dorosłych i seniorów. Kampanie mogłyby obejmować takie tematy jak zasady bezpiecznego poruszania się po drogach, sposoby reagowania w sytuacjach kryzysowych, przeciwdziałanie cyberprzestępczości oraz znaczenie współpracy społeczności lokalnej z Policją.

Funkcjonariusze zwrócili uwagę, że odpowiednio zaplanowane działania edukacyjne mogą nie tylko zwiększyć poziom wiedzy na temat zagrożeń, ale również promować proaktywne postawy i odpowiedzialność obywatelską, co przekłada się na ogólną poprawę bezpieczeństwa w mieście.

W trakcie konsultacji podkreślono także potrzebę doposażenia Policji w nowoczesne środki transportu, które znacząco usprawniłyby ich działania w terenie. Funkcjonariusze wskazali na konieczność zakupu samochodów. Szczególnie istotnym rozwiązaniem wydają się również rowery elektryczne. Ich zastosowanie umożliwiłoby szybkie dotarcie do miejsc o ograniczonej dostępności dla tradycyjnych pojazdów oraz zwiększyłoby efektywność patroli w obszarach zielonych, rekreacyjnych i osiedlowych. Policjanci zaznaczyli, że nowoczesne środki transportu znacznie skróciłyby czas reakcji na zgłoszenia, co ma kluczowe znaczenie w przypadku interwencji wymagających natychmiastowego działania.

Dodatkowo ustalono, że modernizacja monitoringu miejskiego jest jednym z ważniejszych działań, które mogą znacząco poprawić bezpieczeństwo w Hajnówce. Funkcjonariusze podkreślili, że obecny system monitoringu jest niewystarczający zarówno pod względem technologicznym, jak i zasięgu. Kamery niskiej jakości oraz ich nieoptymalne rozmieszczenie ograniczają skuteczność działań prewencyjnych i utrudniają szybką identyfikację sprawców przestępstw.

4.5. Bezpieczeństwo w percepcji mieszkańców

Według badań przeprowadzonych wśród młodzieży, brak poczucia bezpieczeństwa w Hajnówce jest istotnym czynnikiem wpływającym na decyzję młodych ludzi o opuszczeniu miasta. Problem ten został wskazany przez ponad 35% respondentów, co świadczy o tym, że

kwestie bezpieczeństwa odgrywają istotną rolę w percepcji jakości życia w mieście. Młodzież wskazywała, że obawy związane z bezpieczeństwem dotyczą głównie miejsc publicznych.

Jednocześnie, aż 26% młodych respondentów uznało poprawę bezpieczeństwa za kluczowe działanie, które mogłoby wpłynąć na ich decyzję o pozostaniu w mieście lub powrocie po zakończeniu edukacji.

Badania przeprowadzone wśród liderów społecznych, którzy reprezentują różnorodne grupy mieszkańców i instytucji, również potwierdziły, że poprawa bezpieczeństwa jest jednym z priorytetów dla społeczności lokalnej. Aż 62,5% liderów społecznych wskazało na potrzebę objęcia większej części miasta systemem monitoringu jako skutecznego sposobu na zwiększenie bezpieczeństwa mieszkańców.

Konsultacje społeczne przeprowadzone wśród mieszkańców Hajnówki wykazały, że poczucie bezpieczeństwa publicznego jest istotną kwestią, która wymaga dalszej uwagi i odpowiednich działań. Mieszkańcy podkreślili konieczność zwiększenia działań prewencyjnych oraz edukacyjnych, wskazując na brak odpowiednich inicjatyw promujących świadomość na temat zagrożeń i właściwego postępowania w sytuacjach kryzysowych. Proponowano organizację kampanii informacyjnych skierowanych do różnych grup wiekowych.

W konsultacjach mieszkańcy zgłaszali również niedostateczną obecność patroli policyjnych w niektórych rejonach miasta, co negatywnie wpływa na ich poczucie bezpieczeństwa. Jednym z kluczowych postulatów mieszkańców była także modernizacja i rozbudowa systemu monitoringu miejskiego. Obecny system opiera się na sprzęcie niskiej jakości, a kamery są rozmieszczone w sposób nieoptymalny.

4.6. Poprawa bezpieczeństwa

Konsultacje społeczne, analizy statystyk oraz dokumenty strategiczne wskazują, że poprawa bezpieczeństwa powinna być jednym z istotnych obszarów działania. Mieszkańcy zgłaszają potrzebę modernizacji infrastruktury bezpieczeństwa, zwiększenia obecności patroli policyjnych oraz realizacji działań prewencyjnych i edukacyjnych, które mogą przyczynić się do zmniejszenia poczucia zagrożenia i poprawy jakości życia.

Główne działania, które miasto powinno podjąć w celu poprawy bezpieczeństwa.

Modernizacja i rozbudowa systemu monitoringu miejskiego:

- wymiana przestarzałego sprzętu na nowoczesne kamery wysokiej rozdzielczości z funkcjami inteligentnej analizy obrazu,
- optymalne rozmieszczenie kamer w strategicznych miejscach, takich jak centra handlowe, okolice szkół, przystanki komunikacyjne czy parki.

Wzmocnienie obecności patroli policyjnych:

- zwiększenie liczby patroli, zwłaszcza w obszarach uznanych przez mieszkańców za bardziej niebezpieczne,
- wyposażenie Policji w nowoczesny sprzęt, w tym rowery elektryczne i samochody terenowe, co poprawi mobilność funkcjonariuszy i skróci czas reakcji na zgłoszenia.

Realizacja działań prewencyjnych i edukacyjnych:

- organizacja kampanii edukacyjnych skierowanych do mieszkańców w różnym wieku, promujących odpowiedzialne zachowania i świadomość zagrożeń,
- warsztaty dla dzieci i młodzieży dotyczące bezpieczeństwa w przestrzeni publicznej oraz w internecie.

Realizacja tych działań nie tylko poprawi bezpieczeństwo publiczne, ale również przyczyni się do budowy pozytywnego wizerunku Hajnówki jako miasta dostępnego, bezpiecznego i przyjaznego mieszkańcom oraz odwiedzającym. Zwiększenie poczucia bezpieczeństwa wśród mieszkańców wpłynie na ich jakość życia, a także na rozwój społeczno-ekonomiczny miasta.

5. Podsumowanie: problemy i potencjały miasta

Poniżej zaprezentowano podstawowe problemy i potencjały miasta, jako forma podsumowania analizy diagnostycznej i potrzeb rozwojowych.

PROBLEMY I WYZWANIA

1. Depopulacja i starzenie się społeczeństwa

Miasto traci mieszkańców, w tym młodych i wykształconych, migrujących do większych ośrodków w poszukiwaniu pracy. Przybywa seniorów, co wymaga rozwoju nowych usług społecznych.

2. Niska atrakcyjność rynku pracy

Brak dobrze płatnych, nowoczesnych miejsc pracy, słaba dywersyfikacja gospodarki oraz uzależnienie od sektora drzewnego w przeszłości, doprowadziły do słabej kondycji ekonomicznej miasta. Małe i mikroprzedsiębiorstwa są nisko innowacyjne. Rosną koszty świadczeń społecznych, spada siła nabywcza mieszkańców, ogólna atrakcyjność miasta.

3. Niedopasowanie kształcenia do potrzeb rynku pracy

Szkoły ponadpodstawowe i zawodowe w mieście oferują profile edukacyjne nie odpowiadające aktualnym trendom i zapotrzebowaniu gospodarki. Młodzież nie widzi perspektyw zawodowych. Brak jest systemowego doradztwa zawodowego, edukacji dla przedsiębiorczości, innowacji, kompetencji miękkich.

4. Słaba integracja społeczna i aktywność obywatelska

Istniejące NGO i lokalni liderzy mało efektywnie tworzą sieci współpracy i trwałe partnerstwa, aktywizacja społeczna jest słaba. Stąd niskie zaangażowanie mieszkańców w kształtowanie rozwoju miasta i trudności z problemami społecznymi (wykluczenie, bezrobocie dziedziczne, mała innowacyjność).

5. Niedostosowana przestrzeń miejska

Brak jest wyraźnego centrum miejskiego do integracji społecznej i kreowania życia kulturalnego, ograniczona estetyka i funkcjonalność przestrzeni publicznych, słaba infrastruktura turystyczna, brak funkcjonalnego powiązania miasta z Puszcą i brak komplementarnej oferty powoduje małą liczbę turystów.

6. Zaniechania w obszarze ochrony środowiska i klimatu

Mieszkańcy traktują Puszcę jako gwaranta czystego środowiska, zaniehbując działania proekologiczne. Inwestycje w zieloną energię, termomodernizację, edukację ekologiczną są potrzebne, by miasto wykorzystało potencjał „zielonej transformacji”.

POTENCJAŁY

1. Położenie obok Puszczy Białowieskiej. Unikalny zasób przyrodniczy, szansa na rozwój turystyki prozdrowotnej, edukacyjnej, ekologicznej oraz usług dedykowanych (terapia lasem, turystyka senioralna, ekoprodukty spożywcze i ziołowe, usługi medyczne) i produkcji na bazie surowców ekologicznych.

2. Dziedzictwo kulturowe i wielokulturowość. Miasto jest miejscem styku różnych tradycji, co pozwala na tworzenie autentycznej oferty kulturalnej, festiwali i produktów lokalnych opartych na tradycjach.

3. Kapitał ludzki, indywidualności i aktywności społeczni. Lokalni liderzy, artyści, rękodzielnicy, przedsiębiorcy gotowi włączyć się w nowe inicjatywy, instytucje otoczenia biznesu i NGO mogą pomóc w rozwoju przedsiębiorczości.

4. Markowe wydarzenia kulturalne i sportowe. Istniejąca oferta (festiwale, imprezy sport. i kulturalne) to punkt wyjścia do budowania rozpoznawalności miasta. Park Wodny, Akademia Przyrody, lokalne muzea i ścieżki rowerowe powiązane z Białowieżą mogą wzmacniać ofertę rekreacyjną.

5. Tradycje przemysłowe i rozwinięte wybrane branże. Miasto posiada cały czas potencjał redukującego się przemysłu drzewnego oraz maszynowego i spożywczego.

Spis tabel

Tabela 1. Porównanie emisji zanieczyszczeń powietrza.....	17
Tabela 2. Tabela alertu jakości powietrza w mieście Hajnówka	18
Tabela 3. Struktura wieku	25
Tabela 4. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności.....	30
Tabela 5. Podmioty wg klas wielkości zatrudnienia na 1000 mieszkańców ogółem.....	38
Tabela 6. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON według sekcji PKD 2007 w Hajnówce, powiecie hajnowskim i województwie podlaskim w 2013 i 2023 roku ...	39
Tabela 7. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wybranych działów sekcji C w Hajnówce i powiecie hajnowskim w 2013 i 2023 roku	39
Tabela 8. Przychody, dochody i podatki z tytułu działalności gospodarczej.....	41

Spis wykresów

Wykres 1. Średnia temperatura roczna w mieście Hajnówka w latach 1979-2023 oraz linia trendu.....	11
Wykres 2. Anomalie temperaturowe w latach 1979-2023 w mieście Hajnówka	12
Wykres 3. Udział powierzchni obszarów cennych przyrodniczo prawnie chronionych w powierzchni JST.....	13
Wykres 4. Udział powierzchni lasów w ogólnej powierzchni JST	14
Wykres 5. Udział powierzchni parków, zieleńców i terenów zieleni osiedlowej w powierzchni gminy.....	15
Wykres 6. Ludność i struktura wieku.....	23
Wykres 7. Zmiany liczby ludności w miejscowości Hajnówka.....	23
Wykres 8. Zmiana liczby ludności w ostatnich 5 latach jako % ludności w roku bazowym... 24	
Wykres 9. Udział osób w wieku 65 i więcej przypadających na 100 osób w wieku 15-64 lata	25
Wykres 10. Ludność w wieku 70 i powyżej na 1000 mieszkańców	26
Wykres 11. Liczba osób w wieku 65 lat i więcej przypadająca na 100 osób w wieku 15-64 lata	26
Wykres 12. Udział wydatków na dotacje dla organizacji pożytku publicznego w wydatkach bieżących (średnia 3 letnia).....	27
Wykres 13. Organizacje społeczne na 1000 mieszkańców	28
Wykres 14. Wydatki z budżetu JST na dotacje bieżące dla organizacji pożytku publicznego na 1000 mieszkańców (średnia 3letnia)	28
Wykres 15. Liczba uczestników imprez kulturalnych na 1000 mieszkańców (średnia 3 letnia)	29

Wykres 16. Ogólny relatywny wskaźnik rozwoju gospodarczego	35
Wykres 17. Hajnówka na tle miast podobnych – ogólny wskaźnik rozwoju gospodarczego..	35
Wykres 18. Wskaźnik rozwoju wg obszarów w 2019 i 2023 (porównanie).....	36
Wykres 19. Tendencje wskaźników rozwoju w latach wg obszarów	36
Wykres 20. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON na 1000 mieszkańców	37
Wykres 21. Udział nowo zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego w liczbie nowo zarejestrowanych podmiotów ogółem - średnia trzyletnia.....	40
Wykres 22. Dochody budżetu JST z tytułu udziału w CIT na 1000 osób w wieku od 18 lat..	42
Wykres 23. Wydatki inwestycyjne budżetu JST na 1 mieszkańca (średnia 3letnia)	42
Wykres 24. Liczba uczniów w średnich szkołach zawodowych na 1000 mieszkańców gminy	43
Wykres 25. Liczba absolwentów szkół średnich w ostatnich pięciu latach w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	44
Wykres 26. Nowo oddana powierzchnia komercyjna do liczby nowych podmiotów gospodarczych - średnia trzyletnia	45
Wykres 27. Liczba podmiotów gospodarczych świadczących usługi na 1000 mieszkańców .	45
Wykres 28. Przestępstwa drogowe stwierdzone przez policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych na 10. tys. mieszkańców.....	50
Wykres 29. Przestępstwa przeciwko mieniu, życiu i zdrowiu stwierdzone przez policję	51